388
17.02.82

STRIPSCHRIFT

NUMMER 155
PRIJS *f* 5,25
verschijnt maandelijks

VICTOR DE LA FUENTE
FERNANDO FERNANDEZ
FRANCISCO IBAÑEZ

DE DISNEY FILMS
HAXTUR
DE TOPLIJSTEN VAN 1981

Oude nummers Stripschrift

Deze zijn nog steeds verkrijgbaar tegen de oorspronkelijke prijs. Vul de antwoordkaart in het hart van het blad in.

19 (*f* 2,25): Kabouterstrips, Paulus de Boskabouter nr. 14
55/56 (*f* 3,75): Special Peter de Smet de oer-Generaal, Fulco en de Miesmannetjes (uit 't Kapoentje).
65 plus (*f* 2,25): Interview Tibet, Rik Ringers leidt de dans (1955); Chick Bill; Tina; Jay Linch door Evert Geradts; De wonderen van Mu.
66 (*f* 2,25): Interview Franquin, Guust Flater, The Spirit van Wil Eisner, Dick Matena (over de Macaroni's); De wonderen van Mu.
68/69 (*f* 3,75): Marten Toonder-story Tom Poes en de schoonschijners Akim en Tarzan-pulpuitgaven; De wonderen van Mu.
70 (*f* 2,25): Marten Toonder 2 (Panda, Toonder-studio's); Jan van Haasteren; De wonderen van Mu; Tom Poes en de Schoonschijers.
74 (*f* 2,95): Zuiptor, Uco Egmond, Raymond Macherot (Chlorophyl. Poezekat); Domien ten Berge, Marten Toonder; professor Pi...
75/76 (*f* 4,25): Peter O'Donnell, Modesty Blaise; Willy Lohmann, Kraaienhove persiflage...
77 (*f* 2,95) Special Gerrit Stapel, Mijn vriend Andries; Aart Clerkx.
78 (*f* 2,95): Daan Jippes, Intercity Incident; interview 'Forest Bud' Sagendorf Popeye; Modesty Blaise.
79 (*f* 2,95) Jules Feiffer; Moem; Piet Wijn De Moorse Tovenaar; Tintin et moi
80 (*f* 2,95): Robbedoes, Fournier, The Hulk; De Tovenaar van Fop; De Moorse Tovenaar van Piet Wijn...
81/82 (*f* 4,25): Special Peyo, Smurfen; Depuis tekenaars; Tillieux en een Felix-herdruk
83 (*f* 2,95): Sjors en Pep (nu Eppo); Loriot; Dick Bos reclamestrip Glashard.
85 (*f* 2,95): Professoren in het Europese beeldverhaal (Zonnebloem, Barabas Adhemar, Sickbock, Prilwytskofsky, Kalker, Lupardi): Patty Klein. stripscenario's; Dick Bos...
86 (*f* 2,95): inhoudsopgave van Stripschrift nr. 49/50 t/m 84; Eddy Paape, SDCN...
87 :(*f* 2,95) Bert Bus, herdruk Nitokris, kartoenrubriek Ong-gezien, Toni Ungerer, Simpelman, Lucky Luke, LL-persiflage.
88 (*f* 2,95): Ridderspecial; Prins Valiant, De Rode Ridder, Vlaamse Ridderschap, Bob de Moor. Prins Valiant-persiflage, Wood, Tarzcon.
89 (*f* 2,95): Uitgeverij Casterman, Jacques Martin, Jacques Tardi, in de voetsporen van Jules Verne, Tardi-oorlogsstrip, Kuifje en de Picaro's, de 4 Helden, Craenhals, Kresse.
90/91 (*f* 4,60): Disney-special met Art Babbit, Floyd Gottfredson, Barks index, Fantasia, Donald Duck weekblad, Mickey Mouse- Donald Duck, een Bill Elder-persiflage, MM als oorlogsvrijwilliger.
92 (*f* 2,95): De auto in de strip, Jean Graton's Michel Vaillant, Julie Wood, MV strip, Strip en werkelijkheid bij MV, en Van strijd tot strip, Wim van Wieringen.
93 (*f* 2,95): herdrukken Pogo, Walt Kelly, Paulus de boskabouter, Toonder's Magister Hocus Pas, Jan Gerhard Toonder: De stripkunst van Marten Toonder. Ongezien: kartoen Yrrah uit VN.
94/95 (*f* 3,60): 2000 nummers Robbedoes-weekblad, hoofdredakteur Karel Cavens, de geboorte van Robbedoes in herdruk... Robbedoes index t/m nr. 2000; de dertigste verjaardag van het weekblad Kuifje, Pogo.
96 (*f* 3,25): Jijé-special interview, Pogologie, Jan Gerhard Toonder en Lo Hartog van Banda, Frans nieuws: La France Oh la la.
97 (*f* 3,25): Keizerstrip Trigië tekenaar Don Lawrence, Verdwenen Kuifjes door Har Brok teruggevonden, Selby Kelly weduwe van Pogo-tekenaar Walt.
98 (*f* 3,25): documentatie-nummer, Strips in de dertiger jaren, Herman Pieter de Boer: De Toverwereld van Doe mee. Mr. van Veen: De relatie kinderpretstripverhaal., Tripje, Gerrit Theodoor Rotman, George van Raemdonck, Bulletje en Boonestaak Soete suikerbollen van W.G. van de Hulst en Zn, Thijs IJs, Toonder's eerste beer... Barend Servet over Gijsje Goochem GG.
101 (*f* 3.95): Scenaristen special, Greg, Jacques Lob, Jean Michel Charlier, Pierre Dionnet; Blueberry, Pogo-persiflage door Wallace Wood/Harvey Kurtzman 66-ste en laatste Eric de Noorman-verhaal: De eerloze krijg.
102/103 (*f* 3,95): Kuifje weekblad, E.P. Jacobs, Bob de Moor en Claude Auclair, Lombard uitgaven. Henk J. Meyer, Rik Ringers, Eric de Noorman: De eerloze krijg.
104 (*f* 3,95): Subliem omslag van Joost Swarte en interview door Herman Pieter de Boer, verslag Kartoenale, Hollandse Stripschool, Pogo-herdruk, De eerloze krijg.
105)(*f* 3,95): 'Duckman' Carl Barks herdruk van een van zijn eerste Donald Duck verhalen, Daan Jippes; tien jaar Het Stripschap Tante Leny, Pogo en Eric de Noorman.
106 (*f* 4,95): Hugo Prattnummer, Luck Star O'Hara, VNU-story III, jaarlijkse stripdoorsnede, Pogo, Eric de Noorman.
107/108 (*f* 4,95): kapitein Rob, Pieter Kuhn, kapitein Robmusical, Evert Werkman, Eric de Noorman en Smurfen...
109/110 (*f* 4,95): Eppo-special, Henk Kuijpers (Franka), Bert Bus, René Follet, Peer en Uco, De VNU-story IV, kritiek op vooroordelen strips, Kuifje in Zwitserland, Pogo en Eric de Noorman...
111 (4,25): Stripproduktienummer: ontstaan van strips, tekenwerk (door Matena) scenaria, lettering, inkten, inkleuring, merchandising en syndication. Kapitein Rob, Pogo en Eric de Noorman...
112/113/114 (*f* 5,95): detectivestrips, Eisner en zijn Spirit, The Shadow, Schlomo Raven, Jack Palmer (Pétillon), Loro, Jess Long, Detectivefilms, Eric de Noorman.
115 (*f* 4,25): Strips en politiek, Willem, Peter van Straaten, Behrendt, Crumb, Eric de Noorman.
116 (*f* 4,95) Centsprenten en strips, Ben van Voorn en Piet van Elk, Alain Saint-Ogan, Toonder en Piëts Bassie, Chantal Montellier, Martin Lodewijk en Eric de Noorman.
117/118 (*f* 6,50): Interview Blanc-Dumont, Jijé-polemiek, inhoudsopgave Stripschrift nrs. 85-117/118, redaktionele Top 20, 1978, een boekenspecial, Pogo afsluiting, Eric de Noorman.
119 (*f* 4,95): Lucky Luck, Morris en Goscinny, De Ballade van de Daltons, 50 jaar Kuifje, Marketing van Stripschriften op de Nederlandse markt...
120 (*f* 4,95): Science Fiction met Leloup, Arman en Ilva, Dick Matena en Enki Bilal.
121 (*f* 4,95): Berni Wrightson, de horrorstrip op zijn best. De striphandel. De Stripkatalogus.
122/123 (*f* 6,50): Willy Vandersteen, Jerom, De blauwe reeks, Suske en Wiske wegwijzer.
124 (*f* 4,95): Palacios, strips op z'n Spaans, Noel Sickles, Stichter v.d. Caniffschool.
125 (*f* 4,95): Cuvelier-nummer met artikelen en herdruk, Pogo etc.
126/127 (*f* 6,50): De strips van Claire Bretécher, Ralph Bakshi, de animatieman.
128 (*f* 4,95): Guido Crepax en Valentina.
129/130 (*f* 6,50): Al Capp (1909-1979), Li'l Abner, Vakbond voor striptekenaars, Jacues Tardi.
131 (*f* 4,95): Dick Tracy, The Studio, Jeff Jones, Mike Kaluta, Berni Wrightson.
132 (*f* 4,95): Engelse dagbladstrips: Andy Capp, Jeff Hawke, Garth, Jane, The Perishers, Romeo Brown.
133 (*f* 4,95): Joost Swarte, Droomprijsvraag, Rose, Enquête.
134 (4,95): Beeldverhaal in de oorlog, Het beest is dood, Striphelden trekken ten oorlog.
135/136 (*f* 6,50): Willy Vandersteen artikelen, Klassieke strips uit Sprint, Blueberry, Jordaan.
137 (*f* 4,95): De kleine uitgevers, Rijperman, Yendor en Espee, De Vrije Balloen 5 jaar, Uderzo drinkt toverdrank.
138 (*f* 4,95): De familiestrips: Familie Snoek, Blondie, familie Doorzon, Jan, Jans en de kinderen, Prins Valiant.
139/140 (*f* 6,50): Theo van den Boogaard, Martin Lodewijk, Zweedse Strips.
141 (*f* 4,95): Daan Jippes naar Disney Studio's, Rostrum, Minitoe, Kapitein Rob + Romeo Brown.
142 (*f* 4,95): Droomprijsvraag, Dick Matena's witte kerst, The Empire strikes back, Indeks, Top-twintig.
143 (*f* 4,95): Amsterdam in strips, Kuifje voor het Amsterdamse gerecht, Lucca 14 Del Castillo.
144 (*f* 4,95): 1984, Ravian, Stripalbumkopers onderzocht, Prikkebeen.
145 (*f* 4,95) Frank Frazetta's Fantastische Wereld, 25 jaar Yrrah, Enki Bilal, Mort Walker: Sam's Strip.
146/147 (*f* 6,50): Floc'h, Dominique Hé, Terug naar de Klare Lijn.
148 (*f* 4,95): Robert Gigi, Scarlett Dream, Het gezicht van Eppo.

RUILADVERTENTIES

Te ruil of te koop gevr.: Lilliputuitv. Akim Held v.d. Jungle 9. Akim n.a. 37. Jezab 32. Rode Adelaar 50, Raka 3-6-7-8. Sigurd 1e serie 6-7-8-11-14-15-21-22-23-25-27-28-29-30-31-32-38-40-55-59-60-63-67-70-71-72-74-78-85-87. Sigurd 2e serie 29-59. Ik heb zelf ook ruilmat. M. Vermeulen, Wingertstr. 22, 6641 BN Beuningen (Gld.).

Gevraagd: Beeldromans, zoals Dick Bos, Bob Crack, etc., en Lilliput boekjes zoals Akim, Tarzan, Sigurd, etc. Aangeboden: grote sortering science fiction boeken. Lijst op aanvraag. M. Serruys, Egelantierstr. 63, 2565 XJ Den Haag, 070-452193 (na 20 uur).

Te koop gevraagd Nederlandstalige gekartonneerde 'SOS, meteoren' van Blake en Mortimer. Gaarne een gaaf exemplaar, prijs nader overeen te komen. C. M. van Houten. Oeral 15, 3524 DS Utrecht, 030-888398.

Aangeb. Stripschrift nrs. 0 t/m 154 compleet. R. H. Visser, Van Hessen Kasselstr. 1, 5051 CE Goirle. (Geen losse nummers.)

(Advertentie)

STRIPWINKEL 'OMBROSIUS' AMSTERDAM

Oostenburgergracht 69 – Tel. 020-224680

Gesp. in stripweekbladen

Molukkenstraat 86 – Tel. 020-945969

Gesp. in Ned. en Eng. Comics

Ook een uitgebreid Antiquariaat.

STRIPSCHRIFT

nr. 155 – 16e jaargang, januari 1982

Uitgegeven door Vonk/Uitgevers B.V. voor Het Stripschap, Nederlands Centrum voor Belangstellenden in Strips, goedgekeurd bij K.B. 30 sept. 1968.

Redaktie: Postbus 15268, 1001 MG Amsterdam.

Uitgever: Vonk/Uitgevers B.V., Postbus 420, 3700 AK Zeist, tel. 03404-52292, telex 70042.
Advertenties: Vonk/Uitgevers B.V., Postbus 420, 3700 AK Zeist, tel. 03404-52292, tst. 24.

Klachten over bezorging, adreswijzigingen en inlichtingen over abonnementen uitsluitend via Postbus 420, 3700 AK Zeist.

Redaktie: Hans van den Boom, Kees de Bree, Har Brok, Jac Drewes, Rob van Eijck, Hans Frederiks.

Vaste medewerkers: Wim van Helden, Henk J. Meier, Rob Møhlmann, Nico Noordermeer, Ernst Pommerel, Jan Smet, Albert Tol, Hennie Wesseling.
Aan dit nummer werkten verder mee: Rein van Willigen, Bob Miller.

Omslagstekening: Victor de la Fuente © 1982 Victor de la Fuente

Lay-out: Ad Vredenduin.

Stripschrift is verkrijgbaar:
- via een lidmaatschap/abonnement à *f* 55,–. Postgiro 1513000 of bankrekening 42.11.38.114, beide t.n.v. Het Stripschap te Amsterdam.
- via een abonnement (jan. t/m dec.) à *f* 45,– (buitenland *f* 54,50)
- via een CJP-abonnement à *f* 40,50
- losse nummers (ook verkrijgbaar in de boekhandel) à *f* 5,25. Dubbele nummers *f* 7,–. Postgiro 209948 t.n.v. 'Stripschrift' te Zeist.

Houders van een CJP-paspoort dienen zich via hun CJP-buro op te geven.

Lopende (bestaande) abonnementen kunnen eerst worden omgezet in het komende kalenderjaar.

Abonnementen op Stripschrift, opgegeven in de loop van een kalenderjaar, omvatten alle in de desbetreffende jaargang te verschijnen nummers.

Distributie voor België: Standaard Uitgeverij, Postbus 212, Belgiëlei 147a, 2000 Antwerpen, tel. 031/39.59.00.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Stripschrift en auteurs.

De verantwoordelijkheid voor de geplaatste artikelen berust bij de auteurs.

ISSN NR. 0165-845

Druk: Vonk Zeist.

Redaktioneel

Via bladen als 1984, Creepy, Comix *en via diverse boekuitgaves zijn de laatste jaren de Spaanse tekenaars nogal in opmars. Publiceerde in vroeger jaren eigenlijk alleen een jeugdblad als Tina regelmatig het vrij zoete tekenwerk van de Spaanse stripmakers, op dit moment is ook hun inbreng op het gebied van het 'volwassen' stripverhaal van belang geworden. In dit nummer daarom aandacht voor enkele kopstukken van de Spaanse strip.*
Veel omstreden maar altijd interessant zijn de jaarlijkse toplijsten, samengesteld door de redaktieleden en dit keer vergezeld van een top twintig-lijst op basis van de inzendingen van snel reagerende Stripschriftlezers.
Is de produktie op stripgebied behoorlijk tot goed geweest, dat zelfde kan bepaald niet gezegd worden van de tot voor kort zo fameuze Disney-studio's. Rein van Willigen zette de produkties van de laatste jaren eens naast elkaar.
Dit alles en natuurlijk ook de vaste rubrieken vindt U in dit nummer van Stripschrift, het eerste van de zestiende (!) jaargang.

In dit nummer:

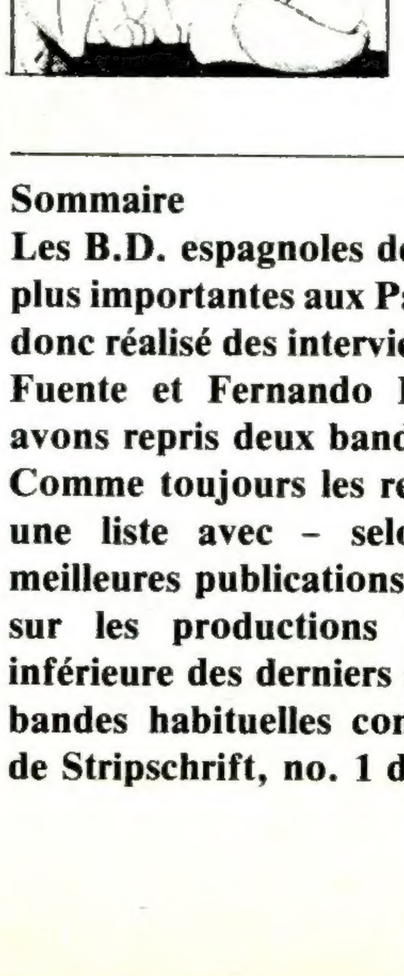

Victor de la Fuente, *een interview door Jac Drewes en Hans van den Boom* pagina 4
Haxtur, *een aflevering van De la Fuente's meest bekende strip, die in ons land alleen verschenen is in* **De Lach** pagina 8
Struggle for Life, *door Victor de la Fuente* pagina 15
Fernando Fernandez: *'Strips maken is leuk als afwisseling', een interview* pagina 17
Francisco Ibañez, *een Spaans specialist in slapstick, door Kees de Bree* pagina 20
De toplijsten van 1981, *samengesteld door redaktie en lezers* pagina 21
Walt Disney's Missing Link, *oftewel de weg naar* **The Black Hole,** *door Rein van Willigen* pagina 26
Boeken in het kort pagina 30
Nieuws pagina 31
Sam's Strip, *door Mort Walker en Jerry Dumas* pagina 35

Sommaire

Les B.D. espagnoles deviennent de plus en plus importantes aux Pays-Bas. Nous avons donc réalisé des interviews avec Victor de la Fuente et Fernando Fernandez, et nous avons repris deux bandes de De la Fuente. Comme toujours les redacteurs ont donné une liste avec – selon leur avis – les meilleures publications de 1981. Un article sur les productions Disney de qualité inférieure des derniers ans, les rubriques et bandes habituelles complêtent ce numéro de Stripschrift, no. 1 de la 16ème année.

Summary

Spanish comics are becoming more and more important in The Netherlands. We therefore bring interviews with Victor de la Fuente and Fernando Fernandez, together with a reprint of two strips by De la Fuente. As always the editors have given a list of – in their opinion – the best comics of 1981. An article on the low-quality Disney productions of the past few years, the usual strips and news complete this issue of Stripschrift, nr. 1 of the 16th year.

Door Hans van den Boom en Jac Drewes

Victor de la Fuente: 'Het individu is voor mij het belangrijkste'

Victor de la Fuente is bij ons redelijk bekend, dankzij zijn stripreeksen Haxtur, Mathai-Dor, Amargo en onlangs nog De Gringos. De la Fuente heeft echter nog meer getekend: de cowboyreeks Sunday, de strip Haggarth, afleveringen van 'De geschiedenis van Frankrijk', enzovoorts.
Wij spraken met hem over zijn strips, zijn plannen en de ideeën die hij met zijn werk probeert uit te dragen.

Victor de la Fuente

Tot vorig jaar publiceerde U zowel in Wham (De Gringos) als in A Suivre (Haggarth). Op dit moment zien we evenwel nergens strips van U gepubliceerd. Kunt U ons in het kort vertellen waaraan U momenteel werkt?
Op dit moment werk ik verder aan de serie Haggarth. Ik heb net de derde episode voltooid. Daarnaast ben ik sinds kort begonnen met een nieuwe serie voor uitgeverij Larousse. Voor dat bedrijf heb ik al eerder een aantal afleveringen getekend van de reeks 'De Geschiedenis van Frankrijk in beeldverhaal', en nu zijn ze gestart met een nieuwe serie met een soortgelijke opzet, namelijk De Bijbel in stripvorm. Voor dat projekt zijn we nu bezig met onderzoek, met het verzamelen van historische documentatie, voordat we met schrijven en tekenen kunnen beginnen. We zijn het eerste deel aan het voorbereiden, dat correspondeert met de periode 2000 voor Christus totaan het optreden van Jezus. Binnenkort moet ik daarvoor naar Parijs, waar we een bijeenkomst hebben in het Louvremuseum. Een stel historici gaan daar bekijken of wij voldoende documentatie over die tijd verzameld hebben en of alle door ons gebruikte gegevens korrekt zijn. Over een paar maanden kunnen we dan gaan produceren.

Bevalt het U dit soort strips te tekenen?
Uit het oogpunt van kultuur interesseert het mij bijzonder, omdat het mij een hoeveelheid kennis bijbrengt die ik anders niet verkregen zou hebben. Dat vind ik erg belangrijk. Aan de andere kant interesseert het mij ook uit financieel oogpunt. Larousse betaalt mij erg goed voor mijn werk en daarmee 'koop' ik als het ware mijn eieen tijd, waarin ik mijn eigen zin kan doen. Ik werk over het algemeen als volgt: ik werk zes maanden per jaar aan zo goed mogelijk betalende opdrachten, om de andere zes maanden naar eigen inzicht te kunnen besteden. Dat is mijn systeem van werken...

VOUS OUBLIER?!... SAVEZ-VOUS QUE NOUS ETIONS QUELQUES UNS À PENSER QUE SI VOUS AVIEZ ÉTÉ À L'ÉTAT MAJOR, NOUS AURIONS GAGNÉ LA GUERRE BEAUCOUP PLUS TÔT...?!

Kolonel Sunday

Larousse heeft nogal wat problemen gehad met de tekenaars, omdat ze niet genoeg auteursrechten wilden betalen?
Inderdaad, een aantal auteurs, waaronder ikzelf, hebben een proces gevoerd met Larousse. Het ging over het volgende. Onze strips van 'De Geschiedenis van Frankrijk' verschenen in stripalbumachtige uitvoering, maandelijks, als een soort tijdschrift. Naderhand bundelde Larousse deze afleveringen per drie stuks in gebonden boeken. Voor deze verzamelalbums wilde Larousse ons niet zoals gebruikelijk 6 à 8 procent rechten betalen, maar slechts één procent, die dan nog verdeeld zou moeten worden over de zes medewerkende stripmakers. Iedere auteur zou dus een zesde procent krijgen. Omdat we met dat voorstel niet akkoord gingen hebben we het contract niet getekend. We hebben van Larousse geëist dat ze alsnog met een redelijk voorstel kwamen en ons schadeloos zouden stellen voor de paar boeken die ze zonder onze toestemming al in de handel hadden gebracht. Dat proces hebben wij gewonnen en Larousse heeft ons inderdaad betaald.
Merkwaardig genoeg heeft Larousse

naderhand kontakt met mij gezocht en me gevraagd of ik de organisatie van het Bijbel-projekt op me zou willen nemen, tegen kondities die beter waren dan die welke wij via het proces hadden afgedwongen! Op professioneel gebied is dat natuurlijk een uitstekend gebeuren, zo'n ontwikkeling is goed voor het hele vak!

Voor Casterman's A Suivre maakt U Haggarth. *Betalen zij net zo goed als Larousse?*
Nee, ze betalen de normale bedragen, wat voor dergelijke bladen gebruikelijk is. Overigens is mijn samenwerking met A Suivre beëindigd. Ik had nogal wat problemen met de eis van A Suivre dat de verhalen een 'roman-vorm' moesten hebben. Naar mijn mening is Haggarth niet zo geschikt voor een dergelijke vorm en lengte. Ik kon mij dan ook moeilijk aan de eisen aanpassen. Daar kwamen nog bij dat ik over het algemeen mijn eigen auteursrechten behoudt, en mijn strips zelf doorverkoop naar Spanje, Italië, De Verenigde Staten. Deze afnemers zijn niet zo geïnteresseerd in het soort verhalen dat A Suivre hebben wil. Ook dat is voor mij een reden geweest om te stoppen met Haggarth in A Suivre. Bovendien zat er tussen de episodes vaak veel te veel tijd. Er verliep vaak een aantal maanden of een half jaar tussen de verschillende episodes en dat is erg slecht voor het verhaal. De lezers kunnen het niet meer volgen en verliezen hun interesse.

uit: Haggarth

Verhalen als Haxtur en Haggarth hebben een atmosfeer van verre oudheid, alsof ze in de oertijd spelen. Waarom maakt U speciaal dit soort verhalen?
Voor mij is het individu het belangrijkste. De omgeving is van geen belang. Daarom probeer ik de omgeving tijdloos te houden; Het is een tijdloze wereld, die niet in een bepaalde eeuw te plaatsen is. Wat dat betreft hebben Haxtur en Haggarth veel overeenkomsten. In zekere zin is de laatste een voortzetting van de problematiek die in Haxtur aan de orde kwam en min of meer ook in Mathai-Dor behandeld werd.

uit: Haggarth

Maar Mathai-Dor speelde toch duidelijk in de toekomst?
Inderdaad, maar dat was een direct en noodzakelijk gevolg van Haxtur. Dat zal ik uitleggen: Ik maakte Haxtur in de tijd dat Franco nog aan de macht was. Het was voor mij een heel bijzondere ervaring een politiek geladen strip te publiceren, met een inhoud die niet overeenkwam met de zienswijze van het toenmalige bewind, in een blad (Trinca, red.) dat door een staatsbedrijf uitgegeven werd. Pas toen het verhaal gepubliceerd was kreeg het ministerie dat met de censuur belast was in de gaten welke politieke boodschap er in de strip zat. Zij hebben toen van mij geëist dat ik een strip zou tekenen die min of meer een tegengestelde in-

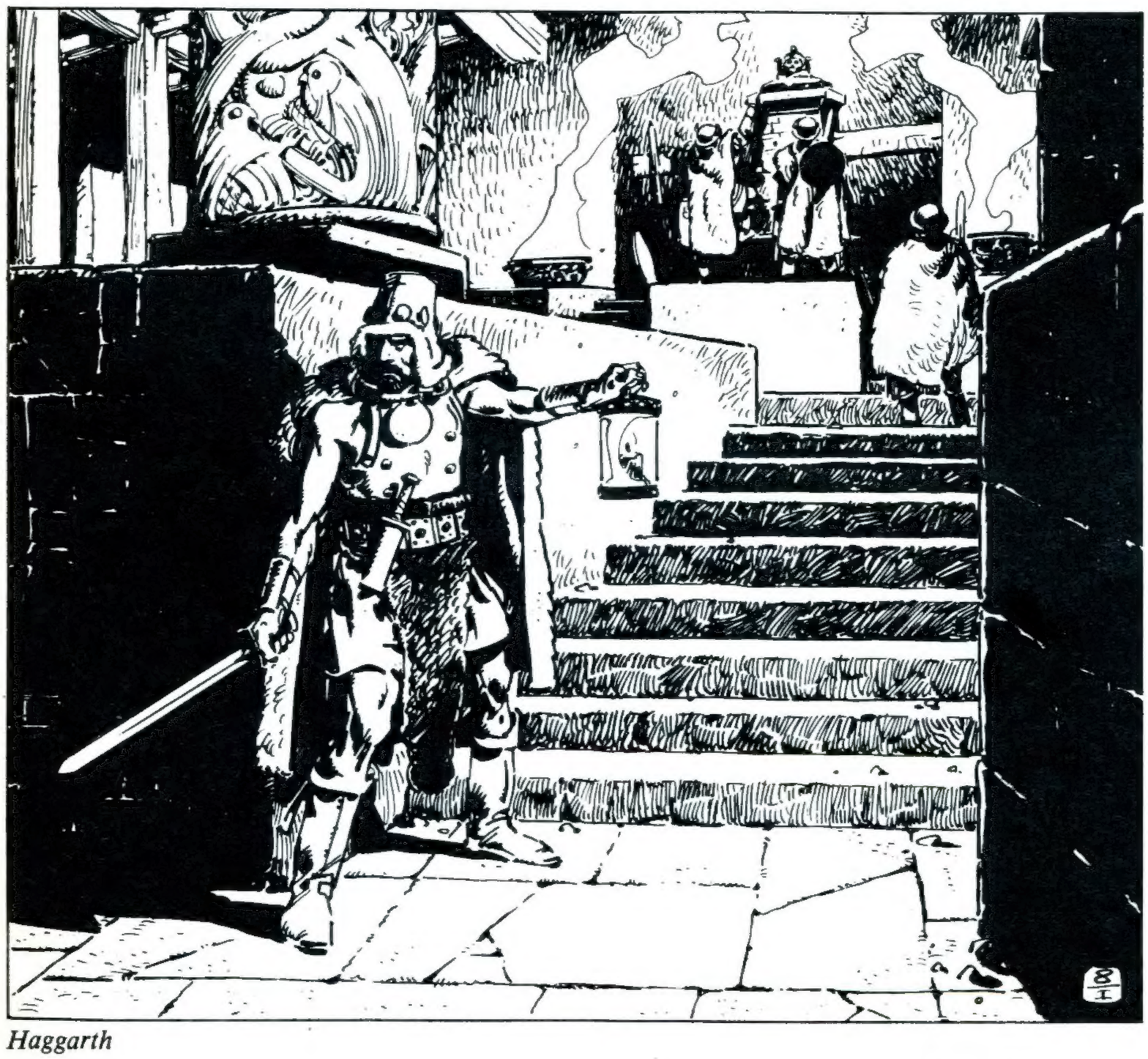

Haggarth

WE MOETEN HIER ZO SNEL MOGELIJK VANDAAN!.... ALLE VROUWEN VAN HET KAMP ZITTEN ONS OP DE HIELEN!.... EN ZIJ ZIJN NOG ERGER DAN DE KRIJGERS!....

Amargo

houd had. Ik heb Mathai-Dor zonder veel interesse gemaakt, het was een manier om me uit een situatie te redden. De filosofie erachter was er een die mij persoonlijk niet zo lag, en dan bedoel ik niet zozeer de politieke, maar meer de menselijke aspekten ervan.

Hoe is de situatie op dit moment, wat de vrijheid van meningsuiting betreft?
Omdat ik meestentijds in Frankrijk woon en werk volg ik de stand van zaken niet van heel nabij, maar ik heb de indruk dat er tegenwoordig voldoende vrijheid is; geen absolute vrijheid, maar voldoende. Ik kan je wat dat betreft een voorbeeld geven: Gisteren vertelde José Maria Bea mij dat men hem een proces had aangedaan in verband met een verhaal waarin hij het geloof in zekere zin belachelijk maakte, het religieuze taboe aanviel. De vrijheid is dus niet onbegrensd... Geloof ligt nog erg moeilijk, dat zit nog zo diep geworteld in het volk en in de regering...

Haggarth verschijnt niet meer in A Suivre. Wat zijn daarmee Uw plannen?
Wat betreft Haggarth ben ik de mogelijkheden aan het bekijken om het in Frankrijk zelf uit te geven. Er zijn diverse uitgeverijen geïnteresseerd, maar ik wil dit materiaal liever reserveren, tot dat plan van de grond komt. De bedoeling is het eerst in Frankrijk in een blad en dan later in albums te publiceren, waarbij ikzelf dan alle rechten wil behouden. Die les heb ik in mijn loopbaan en in mijn onderhandelingen met vele uitgevers wel geleerd, dat ik nooit mijn rechten aan een uitgever moet afstaan. Ik wil zelf contacten in het buitenland kunnen leggen. Daarom werk ik ook niet met een agent. Als je dat wel doet vermijd je een aantal kleinere problemen, zoals administratie. Voor ons is iedere minuut verloren tijd ook verloren geld, omdat we in die tijd strips hadden kunnen tekenen. Maar dat offer wil ik wel brengen in ruil voor de mogelijkheid zelf mijn werk in het buitenland aan de man te brengen, allerlei mensen te leren kennen. Zoals gezegd, mensen op zich boeien mij.

Victor de la Fuente

Studies voor Amargo

THE MACHINE GUN WAS ZEROED ON LIEUTENANT WEBB AND HIS MEN. THREE SECTION WAS ALONE ON THE OTHER SIDE OF THE YARD.
HERE, JERRY HASN'T SEEN US, CORP. WE COULD RUSH HIM FROM HIS BLIND SPOT.
NO, TOM... WAIT... I DON'T KNOW...

BUT CORPORAL SILVERMAN AND HIS MEN HESITATED...
IT'S NOT WORTH THE RISK!
ACHTUNG! TRAVERSE LEFT, KANONIER!
IT'S TOO LATE, CORP! JERRY'S SPOTTED US!

Oorlogsstrip voor Fleetway

Toch zijn de meeste hoofdfiguren in Uw strips nogal eenzame mensen, die in hun eentje tegen allerlei krachten opkomen. Bent U zelf ook zo iemand?
Innerlijk ben ik dat inderdaad ook, maar in de dagelijkse omgang niet, omdat ik mezelf een bepaalde discipline opleg. Strips tekenen is een vrij eenzaam beroep, waarbij iedere pagina een vorm van grafologie is. Je legt je karakter in de tekeningen en teksten vast.

Denkt U dat het thema van de eenzame hoofdfiguur op dit moment bijzonder aanspreekt in Europa?
Of het zo is weet ik niet. Ik gebruik dat gegeven omdat het vanuit mijzelf komt, en daarbij heb ik niet gekeken of daar een specifieke vraag naar is. Wat je overigens wel ziet in de meeste bladen in Europa, dat is een tendens de nadruk te leggen op de epische aspekten van het leven van de figuren. Daarbij spelen individuen vaak een grote rol, maar altijd in samenhang met vele anderen, want het epische element bestaat niet in de individualiteit, het bestaat alleen in de collectiviteit.

Heeft U veel met tekstschrijvers samengewerkt?
Nee, mede omdat ik nog niet zoveel getekend heb. Ik ben pas in 1961 begonnen strips te tekenen, daarvoor heb ik in Chili een eigen reklameagentschap gehad. Van '61 tot '67 heb ik voor Fleetway Publications oorlogsstrips getekend, de 'War Picture Library', op teksten die me niet zo lagen. Daarna ben ik overgestapt op de westernstrip 'Sunday' op tekst van Victor Mora; 12 verhalen van 24 pagina's. Na die tijd heb ik mijn teksten steeds zelf geschreven, op 'De Gringos' na die door Jean-Michel Charlier geschreven is.
Of mijn teksten goed of slecht zijn weet ik niet, maar ik geloof dat, wil je een idee goed overbrengen aan de lezers, je de hele uitwerking in eigen hand moet houden. Als je een idee van jezelf door een ander laat uitwerken krijg je toch altijd een ander eindprodukt dan je zelf in je hoofd had. Dan krijg je allerlei diskussies over de verschillende zienswijzen, enzovoorts, enzovoorts. Mede daarom zal ook De Gringos niet voortgezet worden.

Vindt U dat jammer?
Ik vind van niet. De strip was toch niet een van mijn favorieten; ik tekende hem voornamelijk om mijn brood te verdienen, echt serieus was het voor mij niet.

U heeft nogal wat series getekend die het allemaal niet verder gebracht hebben dan een of twee albums: Haxtur, Mathai-Dor, Amargo, De Gringos...
Inderdaad. Op een gegeven moment ben ik zelfs gaan geloven dat er een vloek op rustte! Ik kwam nooit verder dan twee albums. De enige strip die langer doorgelopen heeft is Sunday en nu dan Haggarth waar het derde verhaal van klaar is. Ik hoop dat daarmee vanaf nu die banvloek gebroken is! ■

NOERDUAC EEN KILOMETER OF TIEN VERDER OP RUST HET FEDERALE LEGER ZIJN EERSTE ONDERKOMEN HET ZOU HIER VOOR BEHOORLIJK DE GANG VAN ZAKEN HEEFT DE JONGENS DEFINITIEF VAN DE EXPLOSIEVEN TEGEN HOUDEN
WE KUNNEN BETER STOPPEN EXCELLENTIE! WE NEMEN TOCH WEL EEN VEEL RISICO ALS WE VANNACHT DOOR BLIJVEN RIJDEN!
GEEN DENKEN AAN! WE MOETEN DOORGAAN BLIJVEN OPJAGEN! ONZE CAVALERISTEN VERLICHTEN DE SPOORWEGEN! ER KAN ONS NIETS GEBEUREN! MAAR WE ZOUDEN WEL IETS LANGZAMER KUNNEN GAAN RIJDEN!

De Gringos, op tekst van Charlier

© 1982 Victor de la Fuente
HAXTUR
WAT IS DAT?
RAAK HET BORD VAN MOCKT NIET AAN, LAAT HET WAAR HET STOND
DEZE STANDAARD GEEFT DE GRENS AAN VAN DE WERELD VAN MOCKT; WIE DE GRENS OVERSCHRIJDT IS VERDOORDEELD..
V/7.

WIE DE WERELD VAN MOCKT BINNEN-GAAT, IS VERVLOEKT. EN WIE PROBEERT TE ONTSNAPPEN WORDT VOOR DE GODHEID GELEID EN VERNIETIGD.

VLUCHT... VOOR JE IN HUN HANDEN VALT...!!

DAAR HEBBEN WE ZE AL!

HEEE..

JULLIE HEBBEN ER OM GEVRAAGD. IS HET MIJN LEVEN OF NIET?
VLUG KRIJGSMAN, DEZE KANT OP....
HIER WACHTEN WIJ OP DIEGENEN, DIE AAN MOCKT ONTSNAPPEN. ALS WIJ HERENIGD ZIJN, ZULLEN WE NAAR DE VRUCHTBARE AARDE VLUCHTEN...
WE KUNNEN HIER NIET LANG MEER BLIJVEN. HET ZIJN ER MAAR WEINIGEN, DIE ER IN SLAGEN TE ONTSNAPPEN
WAAROM GAAN WE ZE NIET HALEN?
NIEMAND VAN ONS DURFT TERUG TE GAAN NAAR DE WERELD VAN DE LANGZAME DOOD.

IK ZAL ER HEEN GAAN. JULLIE MOETEN ME ALLEEN DE WEG WIJZEN.

JE KOMT DE VESTING NIET IN. ER IS MAAR EEN TOEGANG EN DIE WORDT GOED BEWAAKT

WEES VOORZICHTIG KRIJGSMAN !

MOCKT BEVINDT ZICH IN HET MIDDEN VAN DE VESTING..

LATEN WE WACHTEN TOT DE AVOND VALT. DAN DRINGEN WE DE VESTING BINNEN EN BEVRIJDEN JULLIE BROEDERS.

IK HOOP DAT DIT HET GEWENSTE RESULTAAT HEEFT

TOT ZOVER GAAT ALLES GOED....

ZOEK AL JULLIE MENSEN BIJ ELKAAR. IK ZAL DE SOLDATEN PROBEREN TE MISLEIDEN.
NU BEGRIJP IK WAAROM MOCKT "GOD VAN DE LANGZAME DOOD" WORDT GENOEMD. HIJ IS VAN PURE URANIUM...
IK MOET HIER SNEL VANDAAN!
DE RADIOACTIVITEIT ZAL SNELLER MET MIJ AFREKENEN DAN DEZE DUIVELS..

DEZE KANT OP KRIJGSMAN!

VOOR WE HIER VANDAAN GAAN, MOETEN WE ONS LICHAAM REINIGEN VAN DE KWALIJKE INVLOED VAN MOCKT...

HET IS JE GELUKT, KRIJGSMAN. JE HEBT ONZE BROEDERS GERED!

WAAROM GA JE NIET MET ONS MEE NAAR DE VRUCHTBARE AARDE?

JULLIE WETEN AL WAAR JULLIE TOEKOMST LIGT. IK MOET VERDER GAAN OM MIJN BESTEMMING TE ZOEKEN.

Einde

© 1982 Victor de la Fuente

Maak er 'n eind aan!...

Door Hans van den Boom en Jac Drewes
m.m.v. Kees de Bree

Fernando Fernandez
'Strips maken is leuk als afwisseling'

Fernando Fernandez (41) is in Nederland voornamelijk bekend door zijn boek De Cubaanse Vrijheidsstrijd waarin hij, goed gedocumenteerd en op meevoelende wijze de talrijke ontgoochelingen en de onmenselijkheid van de oorlogen schetst die de Cubanen moesten voeren in hun poging hun land van alle overheersers te ontdoen. Fernandez geeft daarbij blijk meer illustrator te zijn dan striptekenaar. Als op bioscoopaffiches lopen meerdere beelden in elkaar over om de kijker met zo weinig mogelijk ruimte zo'n ruim mogelijke indruk te geven van de gebeurtenissen. Fernandez staat daarin niet alleen. Het is het kenmerk van meerdere grote Spaanse tekenaars zoals Esteban Maroto, Jose Gonzales, Gimenez en andere grootheden met wie hij ooit samenwerkte en die nu werkzaam zijn in bladen als 1984, Vampirella, Eerie, Creepy en Comix. Ook Fernandez publiceert in deze bladen, waarvan het merendeel sinds een jaar ook in Nederland verschijnt. Hans van den Boom en Jac Drewes spraken met de tekenaar die zich tot doel stelt hoe dan ook iets van 'menselijkheid' in zijn strips door te laten klinken.

Wij hebben in Nederland nog maar weinig werk van u gezien en over uw persoon weten we nog minder!
Dat klopt. In Nederland is nog weinig van mij gepubliceerd, maar daar gaat verandering in komen. In de Nederlandse versie van het blad Comix zal, naar ik gehoord heb, mijn kleurenstrip *Zora* worden gepubliceerd. Dat verhaal is in Spanje al verschenen. In Frankrijk is men net begonnen in *Ere Comprimée* en het zal binnenkort ook in *Heavy Metal* komen evenals in het Duitse *Schwer Metall.* Bovendien in Joegoslavië en in een nieuw Italiaans blad waarvan Breccia, Salinas, Victor de la Fuente, Segrelles en diverse anderen meewerken. Dat wordt een uitstekend blad, denk ik.

Een goed gezelschap...
Nou en of! En bovendien zijn het allemaal vrienden van me...

Kunt u iets vertellen over uw loopbaan?
Ik ben op mijn 16e begonnen met tekenen. Ik was in die tijd al een groot liefhebber van strips en terwijl ik nog op school zat kon ik tekenwerk maken voor *Selecciones Illustradas* die later ook mijn agent zijn geworden. In dezelfde tijd heb ik ook veel voor Frankrijk gewerkt. Ik tekende een strip die *Ray Comet* heette en die bij uitgeverij *Artima* verscheen. Het is erg slecht betaald werk. Je moest enorm veel tekenen om aan een klein beetje geld te komen. In die tijd was er een overvloed aan jonge Spaanse tekenaars en waren er maar twintig opdrachtgevers, dus pakte je wat je pakken kon.
Na mijn science fiction-strip Ray Comet vroeg *Josep Toutain,* de baas van Selecciones Illustradas, ons romantische stripverhalen te tekenen voor de Engelse uitgeverij *Fleetway,* met name voor romantische bladen als Valentine, Marylin, Roxy. Met een heel groepje Spaanse tekenaars zijn we dat toen gaan doen. Het viel ons bepaald niet mee maar na een jaar of twee waren de Engelsen erg tevreden over ons werk. Dat groepje bestond toen uit *Longaron, Miralles, Prunès, Gonzales,* die later Vampirella zou gaan tekenen voor *Warren,* en ik.
Toen ik genoeg kreeg van die romantische strips ben ik oorlogsverhalen gaan tekenen tot er in 1964 een moment kwam dat ik zowel van oorlogsverhalen als van romantische verhalen mijn buik meer dan vol had. Het begon me steeds meer dwars te zitten dat ik niet kon tekenen en schrijven wat ik wilde. Daarom ben ik toen overgestapt op het schilder- en illustratiewerk, in kleur. Ik heb een serie exposities gehad en veel illustratiewerk gemaakt voor vrijwel alle Europese landen. Over het algemeen waren de illustraties bestemd

HE CAME IN... AND THE TEA DID ME GOOD. I HAD TO TELL SOMEONE...
AND YOU SAY YOU SAW THIS COVE IN THE RAINCOAT FIVE TIMES ALTOGETHER... THE LAST TIME WAS RIGHT OUTSIDE?
YES, IT CAN'T JUST BE A COINCIDENCE, CAN IT?
AND THEN..
LISTEN! JOHN.. THERE'S SOMEONE COMING NOW.. ALONG THE CORRIDOR OUTSIDE...
THE STEPS CAME NEARER..
...AND STOPPED OUTSIDE THE DOOR...

Werk van Fernandez voor Fleetway: Romantische strips voor o.a. het blad Marilyn.

voor damesbladen en boekomslagen. Bij elkaar heb ik dat zo'n jaar of tien gedaan, maar ook dat was niet wat ik de rest van mijn leven wilde blijven doen. Gelukkig was in die 10 jaar de markt voor strips nogal veranderd. Tekenaars konden creatiever te werk gaan en met meer vrijheid werken en het was zelfs ook mogelijk om je eigen verhalen te gaan schrijven. Vanaf 1972 ben ik dan ook weer strips gaan tekenen. Een serie van 13 verhalen, in zwart-wit, die via de Sellecciones Illustradas verkocht werden aan Warren in de Verenigde Staten. Later heb ik ze zelf nog verkocht aan Argentinië en Italië (Linus). Het was voor mij bijzonder prettig ineens erkend te worden als stripmaker.

U houdt van afwisseling?
Jazeker, er is niets erger dan steeds met hetzelfde bezig zijn. Vanaf 1972 ben ik dan ook niet constant strips blijven tekenen. Ik was namelijk in contact gekomen met een Spaanse uitgever van kinderboeken. Voor hem heb ik vijf jaar lang elk jaar een compleet boek gemaakt, zowel de teksten als de tekeningen. Het waren didactische boeken, helemaal in kleur: *het Menselijk Lichaam, het Heelal, de Wereld der Insecten* en dergelijke. Die boeken werden uitstekend ontvangen. Ze zijn ook in Frankrijk, Italië, Duitsland en Joegoslavië gepubliceerd. Maar je begrijpt, als je dat vijf jaar doet, wil je ook wel weer eens wat anders, dan moet je weer afwisseling hebben.
Ik ben toen met Josep Toutain overeengekomen dat ik een lang science fiction verhaal in kleur zou gaan maken, bestemd voor een coproductie. Die af-

Ray Comet

In Fernando Fernandez, *een bij Toutain verschenen verzamelalbum, verscheen een selektie van Fernandez' beste werk.*

spraak lag er dus, maar voordat ik daaraan begon heb ik eerst een serie korte verhalen gemaakt, wisselend in zwart-wit en in kleur, *Circulos* genaamd. Dit zijn een soort vingeroefeningen geweest om me met het thema te identificeren, om uit te zoeken hoe ik het lange verhaal zou gaan opbouwen. Ik ben er inmiddels al ruim twee jaar aan bezig en het zal nog minstens een half jaar duren voordat ik klaar ben met de 12 hoofdstukken. Het is erg intensief werk en daarom verloopt de productie ook trager dan ik dacht. Zo, dat is zo'n beetje mijn carrière in een notedop.

U bent een rusteloos type. Heeft u bij de voorbereiding van een nieuw verhaal en bij het tekenen van de strips zelf veel discipline?
Ik werk vrij gedisciplineerd. En wat die voorbereiding betreft, ik maak iedere week of tenminste een keer in de veertien dagen een groot aantal schetsen en studies. Natuurtekenen is de beste manier om het contact met de werkelijkheid niet te verliezen. Het zijn schetsen van modellen, naturel, die niet direct bruikbaar zijn in een strip, maar het zijn studies die later misschien gebruikt kunnen worden.
Wat ik ook wel doe is modellen fotograferen en dan later vanaf de foto tekenen.

Brengt zo'n lange 'geschilderde' strip in kleur extra moeilijkheden met zich mee?
Het is enorm veel werk. Je moet modellen zoeken, fotograferen, enscenеren, eerst natuurlijk de tekst maken, storyboards maken zoals in de film en dan als niet te verwaarlozen moeilijkheid het wijzigen van de gefotografeerde situaties: dingen eraf, dingen erbij. Daarna schilder ik het in olie, wat ook erg tijdrovend is. Als je eens objectief bekijkt hoeveel tijd erin gaat zitten, is de verdienste ten opzichte van normale strips erg slecht. Op de lange termijn wordt het vanzelf wel interessant omdat dit werk naar veel landen doorverkocht kan worden, maar als je het begint te maken, moet je als tekenaar veel investeren. Je moet veel zelfvertrouwen hebben om aan zoiets te beginnen. Ik doe ongeveer een week over één pagina. Er zijn ook wel zwart-wit pagina's waarin veel tijd gaat zitten, maar dat gaat altijd nog een stuk sneller dan kleurenwerk.

Zoudt u zich graag beperken tot kleurenstrips, of is wisselend zwart-wit en kleur een fijne combinatie?
Ik ben nu twee jaar, vrijwel ononderbroken, bezig met dit lange kleurenverhaal en dat is erg lang. Afwisseling zou geen kwaad kunnen. Wat wel gebeurt is dat ik aan het eind van de week met alleen een bloc en een rotringpen of potlood, korte zwart-wit strips ga zitten maken, van 2 tot 4 pagina's. Voor mij is dat een vorm van ontspanning. Het kunnen ook allerlei stijlen zijn: de ene heel lichtjes met penseel, de andere juist heel zwaar aangezet. De ene erg gedetailleerd, de andere juist niet. Oefenen en zoeken, dat is het belangrijkste. De strip is een nieuw kunstvorm, er zijn nog zoveel dingen niet geprobeerd en regelmatig kom ik bij dat soort 'vingeroefeningen' dingen tegen die ik gebruiken kan.

De Cubaanse Vrijheidsstrijd, *getekend voor Uitgeverij Cepim, in Nederland uitgegeven door Centripress.*

Is uw periode als illustrator nog van belang geweest voor uw stripwerk?
Als ik niet die tien jaar ervaring als illustrator zou hebben gehad, had ik het werk waar ik momenteel mee bezig ben nooit aangekund. Je hebt er zoveel technieken voor nodig. Pastelverf, olieverf, waterverf, kleurpotlood, viltstift, gouach, acrylverf tot en met rotringverf. Olieverf is wat zachter dan acryl, maar er gaat meer tijd in zitten.

U heeft ook wel strips gemaakt die uitsluitend in potlood getekend zijn. Bent u tevreden over het resultaat als het in druk verschenen is?
Dat valt wel mee. Als je een goed resultaat wilt krijgen moet je twee aparte opnames maken: een voor het zwart en een voor het grijs. Die gecombineerd geven een mooie afdruk. De meeste uitgevers waarvoor ik werk nemen die moeite wel.

In het Nederlandse tijdschrift 1984 is tot nu toe één verhaal gepubliceerd: De Godslasteraar.
Ah, dat verhaal heb ik gemaakt met mijn vrouw samen. Dat is een van de verhalen uit de reeks Circulos waarvoor mijn vrouw de tekst geschreven heeft. In die reeks zaten nogal wat verhalen van twee pagina's, die min of meer ook vervolgden. Het probleem bij tweepagina-strips is dat het vaak erg weinig ruimte biedt om de tekenaar erin te laten stoppen wat hij erin kwijt wil. Wat stop je in twee pagina's dat als verhaal dienen kan?
Als je meer lengte hebt, hoeft het verhaal niet zo uitgekiend te zijn, maar als je op twee pagina's geen goed en interessant idee hebt, houd je niets over. Er moet toch iets verrassends inzitten. Alles moet kort en krachtig zijn.

Wat vindt u het belangrijkste: tekst of tekeningen?
De tekeningen moeten de lezer aantrekken, de tekst moet zijn aandacht zien vast te houden, hem boeien binnen het verhaal. Met een boekomslag is het precies hetzelfde. Een boek moet een aanlokkelijk omslag hebben, zodat het de mensen ertoe aanzet het in te kijken. Daarna moet de tekst de rest doen.

Kunt u uw strips gemakkelijk kwijt aan tijdschriften?
Het is tegenwoordig gelukkig zo dat de meeste hoofdredacteuren vrijwel alles accepteren wat ik kom brengen. De strips zijn weliswaar verschillend qua stijl, maar er zit toch steeds dezelfde bedoeling achter. De teksten liggen altijd in de hoek van de intermenselijke problemen.
Zora is meer een avonturenverhaal met op de achtergrond de hoop dat de mensheid in een wereld die gedomineerd lijkt te worden door de slechte elementen, toch eens weer de goede richting zal vinden.

Die elementen zijn ook heel sterk vertegenwoordigd in uw boek De Cubaanse Vrijheidsstrijd!
Inderdaad! Dat verhaal is overigens half een didactisch verhaal geworden. Het avontuur staat ten dienste van de geschiedenis. De geschiedkundige details erin zijn erg belangrijk. Ik heb er ook stapels boeken voor geraadpleegd. Dat raak ik niet meer kwijt, sinds de tijd dat ik die didactische stripalbums getekend heb. Maar naast alle historische gegevens is het toch de mens met al zijn angsten, zijn trots en zijn zwakheden die centraal staat in dit boek.

Met veel dank aan Luis Martinez.

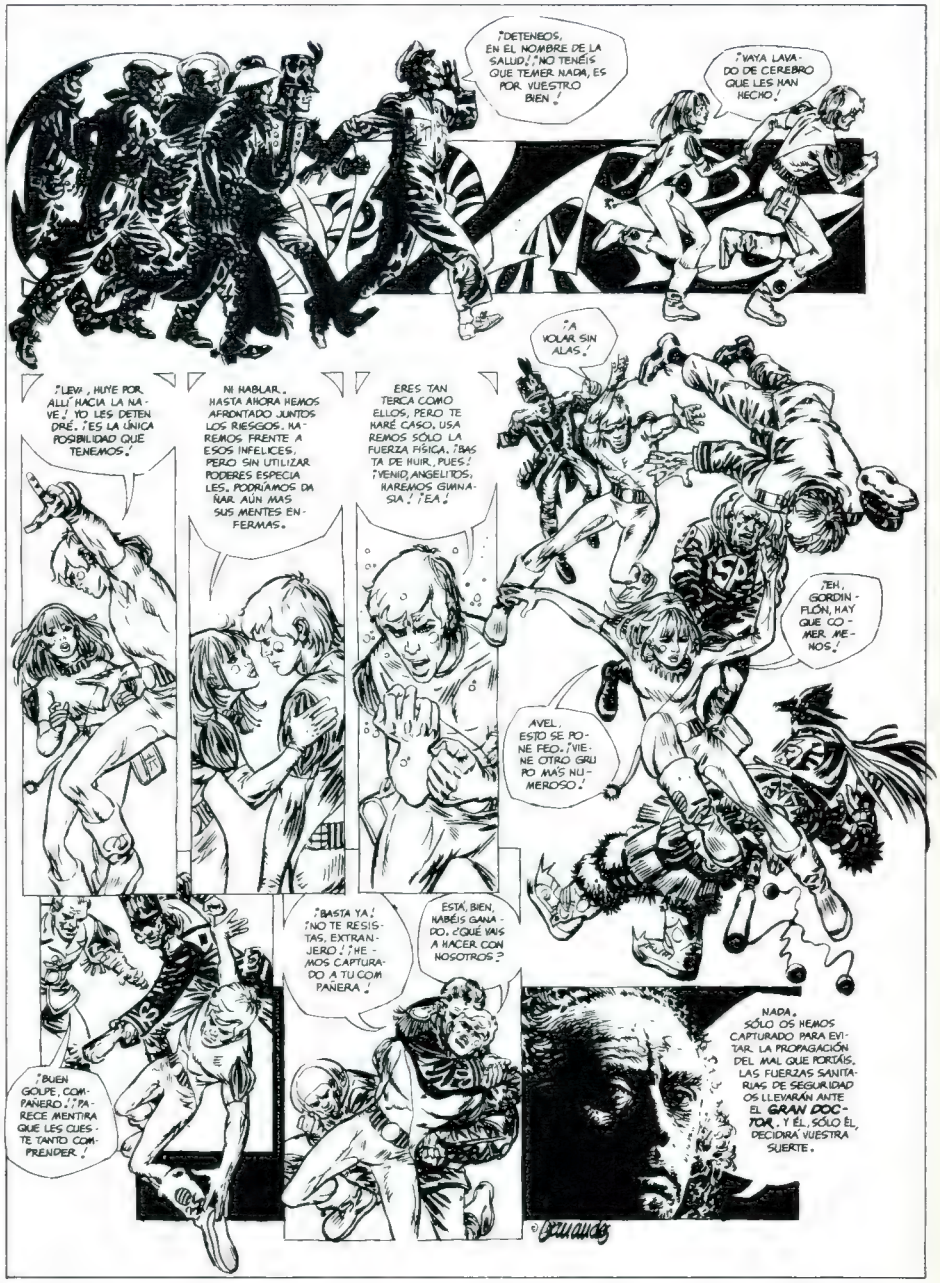
¡DETENEOS, EN EL NOMBRE DE LA SALUD! ¡NO TENÉIS QUE TEMER NADA, ES POR VUESTRO BIEN!
¡VAYA LAVADO DE CEREBRO QUE LES HAN HECHO!
¡A VOLAR SIN ALAS!
¡LEVA, HUYE POR ALLÍ HACIA LA NAVE! ¡YO LES DETENDRÉ, ES LA ÚNICA POSIBILIDAD QUE TENEMOS!
NI HABLAR, HASTA AHORA HEMOS AFRONTADO JUNTOS LOS RIESGOS, NAREMOS FRENTE A ESOS INFELICES, PERO SIN UTILIZAR PODERES ESPECIALES, PODRÍAMOS DAÑAR AÚN MÁS SUS MENTES ENFERMAS.
ERES TAN TERCA COMO ELLOS, PERO TE HARÉ CASO, USARÉMOS SÓLO LA FUERZA FÍSICA. ¡BASTA DE HUIR, PUES! ¡VENID, ANGELITOS, HAREMOS GIMNASIA! ¡EA!
¡EH, GORDINFLÓN, HAY QUE COMER MENOS!
¡AVEL, ESTO SE PONE FEO. ¡VIENE OTRO GRUPO MÁS NUMEROSO!
¡BUEN GOLPE, COMPAÑERO! ¡PARECE MENTIRA QUE LES CUESTE TANTO COMPRENDER!
¡BASTA YA! ¡NO TE RESISTAS, EXTRANJERO! ¡HEMOS CAPTURADO A TU COMPAÑERA!
ESTÁ BIEN, HABÉIS GANADO, ¿QUÉ VAIS A HACER CON NOSOTROS?
NADA, SÓLO OS HEMOS CAPTURADO PARA EVITAR LA PROPAGACIÓN DEL MAL QUE PORTÁIS. LAS FUERZAS SANITARIAS DE SEGURIDAD OS LLEVARÁN ANTE EL GRAN DOCTOR, Y ÉL, SÓLO ÉL, DECIDIRÁ VUESTRA SUERTE.

Uit het korte verhaal Genesis, *waarin Fernandez diverse tekentechnieken tegelijk gebruikt.*

Door Kees de Bree

Francisco Ibañez een Spaans specialist in slapstick

Het is inmiddels meer dan 10 jaar geleden dat de Spaanse striptekenaar Francisco Ibañez (45) 'De Gouden Pijl' kreeg voor zijn humoristische strip Mortadelo y Filemon (Paling & Ko) die mede dankzij het absurdistische slapstick-karakter erg aansprak in Spanje en de Zuid-Amerikaanse landen. In minder dan geen tijd steeg de ster van Ibañez tot duizelingwekkende hoogte. Hij maakte zich geheel los van de invloed van Manuel Vázquez en vervaardigde aan de lopende band strips voor diverse stripbladen voor de jeugd terwijl zijn topstrip Paling & Ko eveneens in meerdere bladen tegelijk verscheen.

Vanaf dat moment kreeg hij ritsen navolgers die tekenden in zijn stijl, grappen maakten in zijn stijl en die in vrijwel niets meer van de Spaanse grootmeester te onderscheiden waren. De naam Ibañez werd synoniem aan goede verkoopcijfers. Daartoe moest geproduceerd worden en het moet gezegdba nez stelde niet teleur. In een waanzinnig tempo fabriceerde hij 15 tot 20 pagina's per week, een aantal waar iedere beroepstekenaar alleen maar van droomt. Toegegeven, Ibañez maakt zich geen zorgen om verhaalopbouw of een logisch handelingsverloop. Met een absolute overdosis aan visuele grappen springt hij van het ene plaatje naar het andere, uitgaande van het principe: de lezer vult zelf wel in, wat ik weglaat. En dat is vrij makkelijk omdat hij geheel volgens de tradities van de slapstick de formule hanteert: wie een klap geeft, krijgt hem terug maar dan drie keer zo hard. De kritiek dat hij daardoor kinderen overvoert met een flinke portie sadisme weerlegt hij met de simpele bewering dat kinderen het geweld van tekenfilms ook niet serieus nemen.

Het werk van de tekenmachine Ibañez is in Nederland tot voor kort alleen verkrijgbaar geweest in de gedaantes van Paling & Ko en *Boss en Bolle,* een strip over de wederwaardigheden van een werkgever en zijn bijzonder onhandige klusjesman. Op iedere bladzijde boort de laatste zijn baas letterlijk en figuurlijk een paar keer de grond in, bezorgt hem onoverkomelijk letsel, ziet kans hem bij iedere stap die hij doet miljoenenschade te berokkenen, maar wordt desondanks nooit ontslagen. In Nederland liepen de strips aardig zonder ooit de enorme verkoopcijfers van Spanje of Zuid Amerika te halen.

Kort geleden zijn in ons land twee nieuwe series van de Spaanse slapstickspecialist verschenen, te weten: *Dolgedraaid* waarin de humor te vinden is in de huiselijke sfeer en de serie *Tom Tiger + Co* waarin zich op het kantoor

Paling en Ko

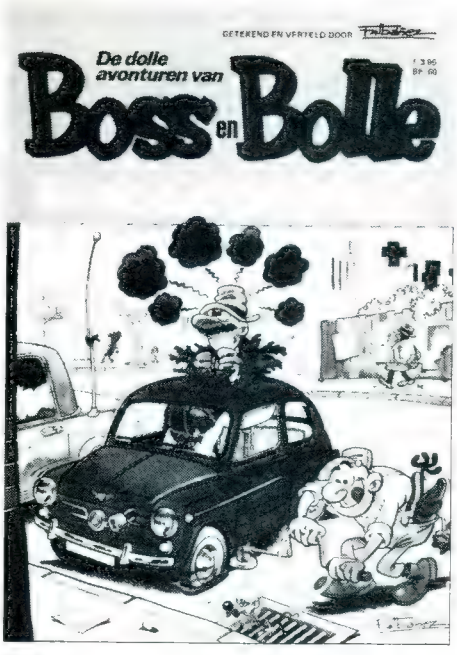

van uitgever Sir Winston de meest afschuwelijke en lachwekkende situaties voordoen als hoofdredacteur Harry Humbug en manusje van alles Tom Tiger (de Spaanse, gewelddadige versie van Guust Flater) proberen hun werk naar beste vermogen te verrichten.

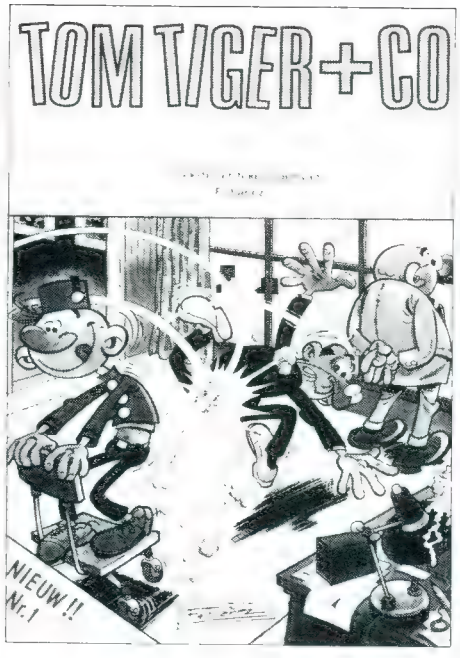

De resultaten zijn ernaar: doodsmakken- en vallen, schedelbasisfracturen, verbrijzelde knieschijven, dichtgeknepen kelen, doorspieste hoofden en met bleekwater gereinigde magen. Is het een wonder dat er van redactioneel werk nauwelijks iets terecht komt?

Ibañez heeft nooit gepretendeerd voor volwassenen te werken. Hij gaat ervan uit dat kinderen om zijn werk moeten lachen, dat zij zorgen voor belegd brood op zijn luxe tekenplank en dat beide dingen hem geen reden geven tot klagen. Integendeel! ■

(Advertentie)

NEDERLANDSE STRIPVERZAMELAARS GEVRAAGD!

Belgische Stripruilbeursagenda

Zat. 13 februari 1982 **11e BELGISCHE STRIPDAG**	80e R.B.
Zat. 13 maart 1982	81e R.B.
Zat. 10 april 1982	82e R.B.
Zat. 8 mei 1982	83e R.B.
Zat. 12 juni 1982	84e R.B.
Zat. 11 september 1982 **12e BELGISCHE STRIPDAG**	85e R.B.
Zat. 9 oktober 1982	86e R.B.
Zat. 13 november 1982	87e R.B.
Zat. 11 december 1982	88e R.B.

Organisatie: "De Belgische Stripclub"
Schrijven: t.a.v. de Hr. K. Driesen (voorz.)
Postbus 32
2030 Antwerpen

Door Har Brok

Het beste van 1981 ingelijst: de 'striptoptwintig'.

Met verwijzing naar onze lezersoproep in nummer 153 presenteren we u hier de voorkeurslijsten voor het jaar 1981 zowel van de redaktie als van de lezers. De redaktie ging daarbij tot 15 november '81, de lezers kregen een maand langer de tijd. Hoe problematisch het maken van dit soort lijstjes is moge al blijken uit het feit dat sommige redaktieleden Nederlandstalige en anderstalige albums niet wensten op te splitsen en zo zijn er meer moeilijk vergelijkbare zaken in onderstaande geslopen. Het bepalen van de redaktionele totaallijsten is daardoor een bijzonder moeilijke zaak geweest, hoewel de strekking steeds duidelijk was. Wat een jaar...

Redaktie

Kees de Bree

1/2: ALBUMS:

1. G. B. Trudeau: *The people's Doonesbury, Notes from Underfoot.*
2. A. Franquin: *Zwartkijken.*
3. E. Bilal: *Kermis der onsterfelijken.*
4. Moebius: *Double Evasion.*
5. A. Raymond: *Rip Kirby: $5.000 voor een baby.*
6. Tardi/Manchette: *Griffu.*
7. Y. Chaland: *Bob Fish.*
8. EC: *Shock Suspense Stories.*
9. Lauzier/Alexis: *De terugkeer van Al Crane.*
10. Hergé: L'île noire (in *Archives Hergé 4).*
11. A. Williamson: *A la fin de l'envoi.*
12. J. C. Claeys: *Magnum song.*
13. G. Shelton: *De negen levens van Fat Freddy's kat.*
14. Mad special: *The comics.*
15. Moebius/Jodorowsky: *De incal van het duister.*
16. Ch. M. Schulz: *Dr. Beagle and Mr. Hyde.*

17. F. Frazetta: The comic strip Frazetta.
18. Gir: *Le lac des Emeraudes.*
19. H. Pratt: *Corto Maltese: Bananen Conga.*
20. Tardi: *Het gedrocht en de guillotine.*
21. EC: *De vloek van de volle maan.*
22. Bucquoy/Charles: *Het 'Bal du Rat Mort'.*
23. Giardino: *Les enquêtes de Sam Pezzo.*
24/25. De Jager/Stevenhagen: *De familie Doorzon,* én P. de Smet: *De generaal: De erfenis van oom Jules.*
26. P. Gillon: *Zoon van China.*
27. Floc'h/Rivière: *Le dossier Harding.*
28. Ch. M. Schulz: *Snoopy in z'n gewone doen.*
29/30. R. J. Fernandez: *L'homme au Bigos,* én J. C. Claeys: *Paris Fripon.*

3. TIJDSCHRIFTEN:

1. *Spirit.*
2. *Mad* (Amerikaans).
3. *(A Suivre).*
4. *Heavy Metal.*

4. KARTOENBUNDELS:

1. S. Steinberg: *The inspector* (reprint).
2. T. Wolfe: *In our time.*
3. Pat/Oliphant: *Pat Oliphant*
4. Giles: *Giles (35e series).*

5. DIVERSEN:

1. Vargas: *Playboy's Vargas girls.*
2. L. Maltin: *Of mice and magic, a history of American animated cartoons.*
3. Baudson/Delporte: *Le Bande à 4 ou la victoire de Waterloo.*

Dit jaar een weinig uitgebalanceerd lijstje, waarin mijn specifieke voorkeur slecht terug te vinden is. Veel albums die ik gewoon leuk vind en weinig waarvan ik echt kapot ben. Dat is ook de reden van mijn vrij bizarre ex equo's. Het is tevens de reden dat ik dit lijstje moeiteloos zou kunnen uitbreiden met nog een dertigtal titels. Er zijn veel middelmatige, leuke albums verschenen, maar geen hoogstandjes of kunstwerken. Wellicht een volgend jaar beter, want jonge Belgen, Fransen en Nederlanders als Dominique Hé, Floc'h en Rivière, Yves Chaland, Serge Clerc, Denis Sire, Dick Briel en Wil Raymakers leveren veelbelovend werk af. Misschien ben ik ook wel zo matig enthousiast omdat ik de meeste verhalen al een paar jaar geleden in het Frans heb gelezen waardoor de allereerste schok der verrassing voorbij is en ik het gevoel heb oud werk op mijn lijst te hebben gezet.

Jac Drewes

1. ALBUMS NEDERLANDSTALIG:

1. E. Bilal: *Kermis der onsterfelijken.*
2. A. Franquin: *Zwartkijken.*
3. Moebius/Jodorowsky: *De incal van het duister.*
4. Moebius: *Is mens lekker?*
5. Tardi/Manchette: *Griffu.*
6. F. Bourgeon: *Kinderen van de wind 2: Het gevangenisschip.*
7. D. Briel: *Het mysterie van de Tacho-plant.*

8. De Jager/Stevenhagen: *De Familie Doorzon.*
9. Lauzier/Alexis: *De terugkeer van Al Crane.*
10. T. Benoît: *Ziekenhuis.*
11. J. Tardi: *Het ware verhaal van de onbekende soldaat.*
12. M. Sleen: *Het geheim van Matsuoka/Het 'B'-gevaar.*
13. Bucquoy/Charles: *Het 'Bal du Rat Mort'.*
14. Charlier/Paape: *Flip Flink 8: De dood loert onder water.*
15. P. de Smet: *De Generaal: De erfenis van oom Jules.*
16. EC (Kamen, Candall e.a.): *De vloek van de volle maan.*
17. Mézières/Christin: Ravian: Halte Châtelet, richting Casseiopea.
18. Palacios: *Comancheros.*
19. Machérot: *Special Clifton.*
20. Franz: *Hyperion.*

2. ALBUMS ANDERSTALIG:
1. Bucquoy/Tito: *Jaunes.*
2. R. Corben: *Profondeurs.*
3. Moebius: *Double Evasion.*
4. EC: *Shock Suspense Stories.*
5. F. Bourgeon: *Le comptoir de Juda.*
6. Gir: *Le lac des Emeraudes.*
7. Y. Chaland: *Bob Fish.*
8. J. L. Floch: *Les Jacopo contra le fantôme.*
9. P. Gillon: *Ortho-Menthas.*
10. Mézières/Christin: *Station Brooklyn.*

3. TIJDSCHRIFTEN:
1. Eisner: *Spirit-Magazine.*
2. R. Corben: *Bloodstar,* in *Heavy Metal.*
3. Andreas: *Rork,* in *Kuifje*-weekblad.
4. *Suydham* in *Heavy Metal.*
5. *Mad Special Comics.*

4. KARTOENBUNDELS:
1. Wolinski: *Ik was een smerige seks ist.*
2. Mordillo: *Football.*
3. Kamagurka: *Folklore en wetenschap.*

5. DIVERSEN:
1. Baudson/Delporte: *La bande à 4 ou la victoire de Waterloo.*
2. *De Reporter, dagblad voor stripminnend Nederland* (uit. Lambiek).
3. (Hergé): wikkel blikje *'Crabe extra'* (uitg. Callico).
4. Diverse tekenaars: *Kuifje nr. 1 bis,* in *Kuifje*-weekblad nr. 39.
5. R. Møhlmann: *Prins Valiant verovert de Lage Landen. Een zwartboek over plagiaat.*

Dit jaar een aantal bij voorbaat klassieke albums, zoals *Kermis der onsterfelijken, Zwartkijken* en *De Incal van het duister.* Voor het overige handhaving van de kwaliteit van vorig jaar met een paar veelbelovende nieuwkomers: Chaland, J-L. Floch en in Nederland Dick Briel en Wil Raymakers. De herdruk van oude klassiekers zet gelukkig door en Nero, Clifton en Flip Flink waren dan ook aangename vervullingen van lang gekoesterde wensen. De 'Kartoenstrips' van Wolinski, Reiser, Kamagurka, Pirana e.a. winnen binnen het geheel steeds meer veld. Vooral onder de volwassenenstrips een belangrijke vernieuwende bijdrage.

Hans van den Boom

1. ALBUMS NEDERLANDSTALIG:
1. F. Bourgeon: *Kinderen van de wind 2: Het gevangenisschip.*
2. Lo Hartog en Banda/Thé Tjong Khing: *Arman en Ilva 6.*
3. W. Vandersteen: *Suske en Wiske: De gekalibreerde Kwibus.*
4. Paape/Charlier: *Flip Flink 10: De vliegende slavenhandelaars.*
5. H. 't Jong/A. van Middelkoop: *Willem Peper: De schat van Gormach.*
6. W. Raymakers: *Dierenleed.*
7. J. Davis: *Garfield.*
8. D. Briel: *Het mysterie van de Tacho-plant.*
9. Charlier/Hubinon: *Surcouf.*
10. M. Lodewijk: *Agent 327: De gesel van Rotterdam.*
11. M. Manara: *Het geheim van de Agarthamonniken.*
12. A. Franquin: *Zwartkijken.*
13. R. van Gulik/F. Kloezeman: *Rechter Tie 3.*
14. Charlier/Jijé/Serres: *Tanguy en Laverdure: Operatie Donder.*
15. D. Jippes/M. Lodewijk: *Twee voor thee.*
16. Y. Swolfs: *Durango, sterven als een hond in de sneeuw.*
17. D. Matena: *Virl: Speurtocht naar Terra.*
18. J. Kruis: *Jan, Jans en de kinderen 11.*
19. F. Julsing: *Hans en Grietje.*
20. Bucquoy/Charles: Het 'Bal du Rat Mort'.

2. ALBUMS ANDERSTALIG:
1. W. Eisner: *The Spirit 29.*
2. J. MacNelly: *Shoe 3.*
3. Romero/Avenell: *Axa.*
4. G. B. Trudeau: *The people's Doonesbury, Notes from Underfoot.*
5. Vicini/Gaudo: *Charitas.*
6. J. L. Floc'h/Tournès: *Les Jacopo 1* (en 2).
7. Collins/Dodd: *The Perishers 25.*
8. A. H. Palacios: *Eloy, Rio Manzanares.*

3. TIJDSCHRIFTEN:
1. Bucquoy/Tito: *Jaunes,* in *Spetters.*
2. Walker/Dumas: *Sam's strip,* in *Stripschrift.*
3. D. Matena: *Witte Kerst,* in *Stripschrift* nr. 142.
4. Follet/Duchâteau: *Jan Kordaat,* in *Robbedoes.*
5. Renard/Schuiten: *Le Rail,* in *Métal Hurlant.*

4. KARTOENBUNDELS:
1. Giles: *Giles (35e series).*
2. Mordillo: *Football.*

5. DIVERSEN:
1. Diverse tekenaars: *Kuifje nr. 1 bis,* in *Kuifje*-weekblad nr. 39.
2. Het tijdschrift *Spetters.*
3. *De Reporter, dagblad voor stripminnend Nederland* (uitg. Lambiek).

Ondanks gekreun en gesteun bij de diverse uitgevers verschenen er in 1981 weer enorm veel stripalbums, die bovendien vaak van goede kwaliteit bleken te zijn. Opvallend is dat tekstschrijver J. M. Charlier met drie albums in mijn toptwintig van Nederlandstalige boeken voorkomt (zij het met twee herdrukken). Van de twintig titels zijn er zes in feite oud werk; dat is vrij veel. Toch zijn er diverse interessante nieuwelingen: *Dick Briel* belooft veel, *Dierenleed* is een prima strip, *Durango* is uitstekend getekend (maar qua tekst wat zwakker), Henk 't Jong's *De schat van Gormach* is bijzonder goed, helaas zijn de verhalen ná deze episode véél slechter geworden. Van de nieuwe tijdschriften begint *Spetters* (na een hopeloos amateuristisch begin) de moeite waard te worden. Het nieuwe *Comix* zou interessant kunnen worden. Afwachten maar.

Rob van Eijck

1. 1/2 ALBUMS:
1. F. Bourgeon: *Kinderen van de wind, deel 1 én 2.*
2. Lodewijk/Jippes: *Bernard Voorzichtig: Twee voor thee.*
3. A. Franquin: *Zwartkijken.*
4. D. Matena: *Virl: Speurtocht naar Terra.*
5. M. Lodewijk: *Agent 327: De gesel van Rotterdam.*
6. E. Bilal: *Kermis der onsterfelijken.*
7. De Jager/Stevenhagen: *De Familie Doorzon.*
8. P. de Smet: *De Generaal: De erfenis van oom Jules.*

9. H. Kresse: *Eric de Noorman: De ring van Honoria/De laatste slag.*
10. P. van Straaten: *De kruistocht van Dries de Betonne.*
11. M. Toonder: *Bommel: Hier ligt een mooie taak.*
12. Thé Tjong Khing: *Arman en Ilva, deel 5 en 6.*
13. W. Eisner: *The Spirit, deel 2.*
14. Torton/Vernal: *De verovering van Mexico.*
15. R. Gigi: *Ugaki de samoerai.*
16. R. Machérot: *Speciaal Clifton.*
17. D. Comès: *De schaduw van de raaf.*
19. J. Tardi: *Het geheim van de salamander.*
19. Greg: *Oliver Blunder: Viva Papa.*
20. P. Wijn: *Verowin.*
21. Chr. Godard: *Maarten Milaan: Het kind van de horde.*
22. F. Julsing: *Hans en Grietje.*
23. Wolinski/Pichard: *De zonderlinge avonturen van Paulette.*
24. Lauzier/Alexis: *De terugkeer van Al Crane.*
25. Franz/Duchâteau: *Hyperion.*
26. D. Briel: *Het mysterie van de Tacho-plant.*
27. M. Veyron: *Barend Terzijde.*
28. R. Dewroet: *De Wolfram-affaire.*
29. Franz/Vernal: *Jugurtha: De rode prins.*
30. M. Manara: *Het geheim van de Agarthamonniken.*

3. UIT TIJDSCHRIFTEN:

1. P. de Smet: *Zoals daar zijn... Strips, een verhandeling...* in *Stripschrift* nr. 144 (herdruk: *Stripboeklezers onder de loep).*
2. D. Comès: *De dorpsgek van Schoonvergeten,* in *Wordt Vervolgd.*
3. D. Matena: *Lazarus Stone,* in *1984.*
4. R. Corben: *Bloedster,* in *1984.*
5. F. Pels: de serie *Het moet maar eens gezegd worden,* in *Wordt Vervolgd.*

4. KARTOENBUNDELS:

1. Wolinski: *Ik was een smerige seksist.*
2. Giles: *Giles* (35e series).

5. DIVERSEN:

1. M. Blitz: *Donald Duck, het levensverhaal van een wereldberoemde eend..*
2. *De Reporter, dagblad voor stripminnend Nederland* (uitg. Lambiek).
3. Baudson/Delporte: *Le bande à 4 ou la victoire de Waterloo.*
4. K. de Bree/H. van den Boom: *Stripschriftspecial Lucky Luke.*

NAWOORD:

't Was kwalitatief weer een bevredigend jaar, terwijl ook de 'volwassenen'-strip aardig blijft oprukken. Keus te over dus, en des te moeilijker om een lijstje favorieten samen te stellen. Vooral het bepalen van een volgorde blijft een duister karwei, omdat vele strips zo van elkaar verschillen dat ze bijna niet te vergelijken zijn. Beschouw mijn volgorde dus maar als betrekkelijk willekeurig.

De serie 'De kinderen van de wind' van Bourgeon vind ik iets heel bijzonders. Prachtige tekeningen, kleuren, verhaal, tekst, kortom een nieuwe ster aan het firmament, om dat cliché van stal te halen. Ook de herdruk van Bernard Voorzichtig is een klasse apart (niet die herdruk dus, maar het verhaal) en moet daarom hoog scoren.

Veel van de andere verhalen spreken voor zich, maar bij sommige wil ik wel iets opmerken. Bommel bijvoorbeeld, een strip die ik altijd met veel plezier lees, maar die op stripgebied iets zo vanzelfsprekends is geworden, dat ik hem tot nu toe steeds vergeten heb in mijn Tops op te nemen. Gouwe ouwe Clifton is een van mijn favorieten van vroeger en dus is deze herdruk zeer welkom. Het verhaal Verowin staat eigenlijk voor de hele reeks uitgaven van Nico Noordermeer, die naar mijn idee erg goed werk doet met zijn heruitgaven van Nederlandse klassiekers. En ik kan het niet laten om er ieder jaar weer Eric de Noorman op te zetten, misschien wel mijn grootste jeugdtopper.

De rest is òf uitstekend getekend, òf prachtig verteld, òf allebei òf een prijzenswaardig debuut. Kortom, dit zijn de boeken die ik het afgelopen jaar met het meeste genoegen gelezen heb, afgezien dan van alle andere albums die ik natuurlijk vergeten heb.

Hans Frederiks

1/2 ALBUMS:

1. Y. Chaland: Bob Fish.
2. Ch. Montellier: *Les rèves du fou.*
3. E. Bilal: *Kermis der onsterfelijken.*
4. A. Franquin: *Zwartkijken.*
5. F. Margerin: *Votez Rocky.*
6. J. Tardi/Manchette: *Griffu.*
7. J. Tardi: *Het geheim van de salamander.*
8. Moebius/Jodorowsky: *L'Incal noir.*
9. Moebius: *Double évasion.*
10. Mézières/Christin: *Ravian: Brooklyn Station Terminus Cosmos.*
11. M. Tillieux: *Het geval van de juwelen.*
12. EC: *Shock Suspense Stories.*
13. EC: *De vloek van de volle maan.*
14. Gir: *Le lac des Emeraudes.*
15. Hergé: *Archives Hergé 4.*
16. J. Tardi: *Het ware verhaal van de onbekende soldaat.*
17. J. Tardi: *Het gedrocht en de guillotine.*
18. S. Clerc: *Rocker.*
19. R. Dewroet: *De rode terreur.*
20. *De avonturen van Red Rat deel 1 & 2.*

3. UIT TIJDSCHRIFTEN:

1. Montellier: *Andy Gang 3,* in *Métal Hurlant.*
2. Eisner: *Life on another planet,* in *Spirit.*
3. Pétillon: *Jack Palmer: De holle kies,* in *De Vrije Balloen.*

5. DIVERSEN:

1. Baudson/Delporte: *Le bande à 4 ou la victoire de Waterloo.*
2. K. de Bree/H. van den Boom: *Stripschriftspecial Lucky Luke.*

Hoe graag zou ik niet eens met een volledig topdertiglijstje willen komen! Zo..., even in de kast kijken en haar haal je een stapel van wel vijftig albums te voorschijn! En dan leuk schiften! Maar het was weer moeizaam zoeken, twijfelen en dan het betreffende album ten einde raad er toch maar op, om het lijstje nog enig volume te geven... De nummers 6, 9, 11 tot en met 17 zijn eigenlijk al van (ver) voor 1981. Maar goed, allemaal in 1981 verschenen, dus alla...

Har Brok

1. ALBUMS NEDERLANDSTALIG:

1. F. Bourgeon: *Kinderen van de wind 2: Het gevangenisschip.*
2. E. Bilal: *Kermis der onsterfelijken.*
3. D. Comès: *De schaduw van de raaf.*
4. Cosey: *Johathan 7: Kate.*
5. D. Briel: *Het mysterie van de Tacho-plant.*
6. J. Martin: *Alex: De toren van Babel.*
7. *De avonturen van Red Rat deel 1 & 2.*
8. Bucquoy/Charles: *Het 'Bal du Rat Mort'.*
9. J. Martin/Chaillet: *Reporter Lefranc: De oase.*
10. H. Pratt: *De man zonder geweten.*
11. De Jager/Stevenhagen: *Roel en zijn beestenboel.*
12. J. Tardi/Manchette: *Griffu.*
13. J. Tardi: *Het geheim van de salamander.*
14. De Jager/Stevenhagen: *De familie Doorzon.*
15. J. Tardi: *Het ware verhaal van de onbekende soldaat.*
16. G. Crepax: *De toverlantaarn.*
17. A. Franquin: *Zwartkijken.*
18. J.-L. Floch/Tournès: *De Jacopootjes en het spook.*
19. B. de Moor: *De raadselachtige Barelli.*
20. Charlier/Paape: *Flip Flink 7: Het rijk van de zon*

2. ALBUMS ANDERSTALIG:

1. Rivière//Floc'h: *Le dossier Harding.*
2. Y. Chaland: Bob Fish.
3. Hergé: *Archives Hergé 4.*

4. Bucquoy/Tito: *Jaunes.*
5. D. Hé: Marc Mathieu: *Le Faucon de Mû.*
6. Ch. Montellier: *Le rèves du fou.*
7. Hergé: *Quick et Flupke 1* (ill. reprint).
8. B. de Moor: *Mr. Trick 3.*
9. Bucquoy/Tito: *Jaunes: Gérard le diable.*
10. Floc'h: *Le secrèt de la Pulmoll verte.*

3. UIT TIJDSCHRIFTEN:

1. Y. Chaland: *Freddy Lombard: Het testament,* in *Eppo.*
2. M. Manara: *H. P. en Giuseppe Bergman,* in *Wordt Vervolgd.*
3. J. Martin/Pleyers: *Xan: Jehanne van Frankrijk,* in *Kuifje*-weekblad.
4. D. Hé: *De ware geschiedenis van de ark van Argus,* in *Stripschrift* nr. 146/147.
5. R. van der Kroft/Van Die/ Plijnaar: *Sjors en Sjimmie van de Rebellenclub,* in *Eppo.*

4. KARTOENBUNDELS:

1. Wolinski: *Ik was een smerige seksist.*
2. Pirana: *Koning Hammurabi van Babylon.*
3. Kamagurka: *Folklore en wetenschap.*
4. Mordillo: *Football.*

5. DIVERSEN:

1. R. Møhlmann: *Prins Valiant verovert de Lage Landen. Een zwartboek over plagiaat.*
2. Baudson/Delporte: *Le bande à 4 ou la victoire de Waterloo.*
3. K. de Bree/H. van den Boom: *Stripschriftspecial Lucky Luke.*
4. *De Reporter, dagblad voor stripminnend Nederland.*
5. Diverse tekenaars: *Kuifje nr. 1 bis,* in *Kuifje*-weekblad nr. 39.

Om de gedachten te bepalen: van 30 genoemde albums schafte ik me er 17 Nederlandse en 6 Anderstalige aan. Op grond van wat ik daarnaast aanschafte zou op zich een nieuwe topdertiglijst samen te stellen zijn met Flip Flink, Suske en Wiske, Barelli enzovoorts, maar eigenlijk is dat nonsens, op die manier zouden dan dit jaar ook weer de herdrukken van Kuifje, Alex, Blake en Mortimer, de Jeugdzondenreeks van Dupuis en zo meer moeten meedingen. Het gaat om een momentopname, van 1981 wel te verstaan en niet om een toplijst aller tijden. Misschien is het daarom beter in de toekomst nog een rubriek herdrukken te maken. Nog steeds geen Marten Toonder trouwens en voor Lodewijk, Matena en De Smet was zelfs net geen plaats meer; ik mag niet mopperen.

Redaktie totaal

1. ALBUMS NEDERLANDSTALIG

1. A. Franquin; *Zwartkijken* (Yendor).
2. E. Bilal: *Kermis der onsterfelijken* (Oberon).
3. F. Bourgeon: *Kinderen van de wind 2: Het gevangenisschip* (Oberon).
4. J. Tardi/Manchette: *Griffu* (Lotus).
5. De Jager/Stevenhagen: *De Familie Doorzon* (Spectrum).
6. D. Briel: *Het mysterie van de Tacho-plant* (Oberon).
7. Moebius/Jodorowski: *De incal van het duister* (Oberon).
8. Bucquoy/Charles: *Het 'Bal du Rat Mort'* (Deligne).
9. EC: *De vloek van de volle maan* (Loeb).
10. J. Tardi: *Het ware verhaal van de onbekende soldaat* (Drukwerk).
11. J. Tardi: *Het geheim van de salamander* (Casterman).
12. P. de Smet: *De Generaal: De erfenis van oom Jules* (Oberon).
13. Charlier/Paape: *Flip Flink-herdrukken* (Dupuis).
14. Lauzier/Alexis: *De terugkeer van Al Crane* (Oberon).
15. Thé Tjong Khing/Hartog van Banda: *Arman en Ilva 6* (Brabantia Nostra).
16. M. Lodewijk: *Agent 327: De gesel van Rotterdam* (Oberon).
17/18. *De avonturen van Red Rat deel 1 & 2* (Raket) én D. Jippes/M. Lodewijk: *Bernard Voorzichtig: Twee voor thee* (Oberon).
19. J. Tardi: *Het gedrocht en de guillotine* (Drukwerk).
20. D. Comès: *De schaduw van de raaf* (Lombard).

2. ALBUMS ANDERSTALIG:

1. Y. Chaland: *Bob Fish.*
2. Bucquoy/Tito: *Jaunes.*
3. Moebius: *Double Evasion.*
4. EC: *Shock Suspense Stories.*
5. Hergé: *Archives Hergé 4.*
6. C. B. Trudeau: *The people's Doonesbury, Notes from Underfoot.*
7. Ch. Montellier: *Les rèves du fou.*
8. Gir: *Le lac des Emeraudes.*
9. J.-C. Floch/Tournès: *Les Jacopo contre le fantôme.*
10. Mézières/Christin: *Ravian: Brooklyn Station Terminus Cosmos.*

4. KARTOENBUNDELS:
1. Wolinsky: *Ik was een smerige seksist.*
2. Giles: *Giles (35e series).*
3. Mordillo: *Football.*
4. Kamagurka: *Folklore en wetenschap.*

5. DIVERSEN:
1. Baudson/Delporte: *La bande à 4 ou la victoire de Waterloo.*
2. *De Reporter, dagblad voor stripminnend Nederland.*
3. K. de Bree/H. van den Boom: *Stripschriftspecial Lucky Luke.*
4. Diverse tekenaars: *Kuifje nr. 1 bis,* in *Kuifje*-weekblad nr. 39.
5. R. Møhlmann: *Prins Valiant verovert de Lage Landen. Een zwartboek over plagiaat.*

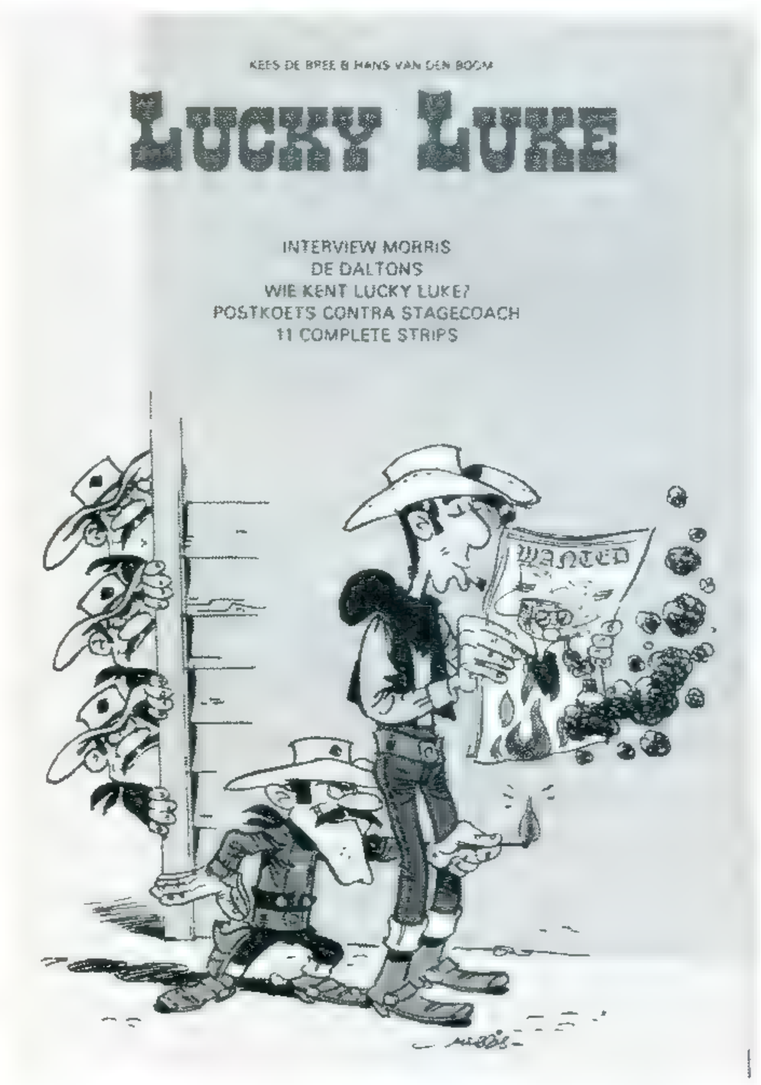

Lezers totaal

1. ALBUMS NEDERLANDSTALIG
1. E. Bilal: *Kermis der Onsterfelijken.*
2. A. Franquin: *Zwartkijken.*
3. F. Bourgeon: *Kinderen van de Wind 1; Het meisje in het want.*
4. Hermann: *Jeremiah 5, het eindeloos Experiment.*
5. F. Bourgeon: *Kinderen van de Wind 2, Het Gevangenisschip.*
6. Mézières en Christin: *Ravian 10, Brooklyn Station, Eindpunt Kosmos.*

7. Moebius en Jodorowski: *De Incal van het Duister.*
8. D. Comès: *De Schaduw van de raaf.*
9. Moebius: *Majoor Fataal.*
10. Mézières en Christin: *Ravian 9: Halte Châtelet, richting Cassiopeia.*
11. De Jager en Stevenhagen: *De familie Doorzon.*
12. H. Pratt: *De man zonder geweten.*
13. D. Briel: *Het mysterie van de Tacho-plant.*
14. H. Kuijpers: Franka 5, *Circus Santekraam.*
15. Sokal: *Canardo, Moord in de Berm.*
16. Hermann: Nick 1, *Hee Nick! Droom je?*
17. J. Tardi: *Het geheim van de Salamander.*
18. J. Tardi/Manchette: *Griffu.*

19. H. Pratt: *Corto Maltese deel 5.*
20. J. Tardi: *Het ware verhaal van de onbekende soldaat.*

2. ALBUMS ANDERSTALIG
1. Pratt: *Fable de Venise.*
2. Munoz/Sampayo: *Le bar à Joe.*
3. Claeys: *Magnum Song.*
4. Montellier: *Les rêves du fou.*
5. Pratt: Les Celtiques.

3. UIT DE TIJDSCHRIFTEN
1. Comès: *De dorpsgek van Schoonvergeten* (in Wordt Vervolgd).
2. Pratt: *Corto Maltese in Siberië* (in Wordt Vervolgd).
3. Sokal: *Het teken van Raspoetin* (in Wordt Vervolgd).
4. Corben: *Het beest van Wolfton* (in Creepy).
5. Doesburg: *Het zwarte imperium (in Krypton).*

4. KARTOENBUNDELS
1. Kamagurka: *Folklore en Wetenschap.*
2. Lauzier: *De Sextiger Jaren.*
(3. Van Straten: Vader en Zoon leveren in)

5. DIVERSEN
1. Swarte: *Portfolio Futuropolis 30/40.*
2. Baudson/Delporte: *La bande à 4.*
3. E. P. Jacobs: *30 ans de B.D.*
4. Diverse nummers van Stripschrift.
5. Grammofoonplaatje J. Dulieu en de Stripschapsprijs 1981.

Door Rein van Willigen

WALT DISNEY'S MISSING LINK oftewel op weg naar THE BLACK HOLE

Het zal velen niet ontgaan zijn, dat het momenteel een beetje rammelt bij de Walt Disney Productions in Burbank. Waren de zestiger jaren financiële hoogtepunten in de geschiedenis van de studio, tegenwoordig gaat het allemaal wat minder florissant. We hebben geprobeerd het eens allemaal op een rijtje te zetten, hoewel we nadrukkelijk willen vermelden, dat het een persoonlijke visie van buitenaf is, die uiteraard aanvechtbaar is.

BEGIN THE BEGINNING

Walt Disney was wat je noemt een filmpionier in hart en nieren. Al Jolson had het witte doek nog maar net zingende verlaten of bij Disney werd al hard gewerkt aan de eerste *tekenfilm* met geluid 'Steamboat Willie' (1928).

Ook in 1932 stond Disney weer vooraan, toen Technicolor een nieuw kleurenprocedé had ontworpen. Dit was het begin van de tekenfilm in kleur, t.w. 'Flowers and Trees' maar ook van een onafscheidelijke samenwerking van Disney met de firma Technicolor. Disney was steeds op zoek naar iets nieuws. Het beste was niet goed genoeg om zijn bezoekers voor te zetten. Zo werd eind dertiger jaren druk gewerkt aan de multiplane-camera, om zgn. diepte te suggereren in de toch wel vlakke tekeningen. Het eerst werd het apparaat gebruikt in 'The Old Mill' (1937) een wat Hollands aandoend filmpje waarvoor een Oscar werd gegeven.

Ook voor 'Snow White & The Seven Dwarfs' (1937) werd het apparaat uitvoerig gebruikt, om in 'Pinocchio' (1940) helemaal tot zijn recht te komen.

Diezelfde 'Snow White' was overigens de eerste getekende *hoofdfilm*. Disney had zijn financiers zo gek gekregen om geld te stoppen in het project. Uiteraard wist hij dat het ter beschikking gestelde bedrag bij lange na niet genoeg was, doch dat vertelde hij niet. Dat kregen ze pas te horen toen er een gedeelte af was en er wederom geld op tafel moest komen. De geldschieters eisten dat ze de stukken die gereed waren te zien kregen, hetgeen Disney absoluut weigerde, omdat hij geen inkomplete produkten aan derden vertoonde. Een standpunt waar hij in principe nooit van is afgeweken! Ze konden dus betalen, aangezien ze er anders helemaal zeker van waren, dat ze het geld nooit meer terug zagen. Maar ze twijfelden er wel aan.

Ten tijde van de produktie van 'Snow White' werd Disney door velen regelrecht voor gek verklaard. Indirekt is Disney met deze film wel de oorzaak geweest van *Max & David Fleischer's* bankroet. Zij, of beter gezegd hun filmmaatschappij, besloot om ook een lange tekenfilm te maken en nog één en nog één. En toen was het wel gebeurd met de Fleischers; de studio werd gesloten en de tijd van de Popeye's was voorbij...

Was de studio in alle drukte bezig met 'Snow White', Disney speelde alweer met de gedachte iets nieuws te gaan doen. In 1937 werd besloten om *Mickey Mouse* een soort come back te laten maken. Een groots muzikaal project werd opgezet om een soort concert-uitvoering als tekenfilm te vervaardigen. Niemand minder dan *Leopold Stokowski* kreeg lucht van het geheel en om een lang verhaal kort te maken: Disney en hij besloten tot een samenwerking. Een vruchtbare, want het kindje heette 'Fantasia' (1940). Behalve het dirigeren had Stokowski meer vingers in de pap. Hij stelde voor een soort stereo-systeem te ontwerpen om zo het geluid beter tot zijn recht te laten komen.

Spectaculair, dat wel, maar zo kostbaar om af te spelen dat menig bioscoop-exploitant er maar van af zag. Zeker ook omdat de zgn. klassiekers de film afgrijzelijk vonden en de niet-kenners het niet begrepen. Het heeft tot de 70-er jaren moeten duren eer de film zijn geld opbracht.

Men stelde Disney voor om een soort vervolg op 'Snow White' te maken, doch daar was hij pertinent op tegen. Een succes moet je niet herhalen vond hij, vandaar dat er zolang Disney leefde geen vervolgen werden gemaakt van wat dan ook.

Een stroom toppers van zeer hoog niveau verliet aan het begin van de jaren veertig de studio: 'Pinocchio' (1940), 'Dumbo' (1941) en 'Bambi' (1942).

Maar helaas, ook voor Walt Disney kwam de oorlog. Europa viel als bron van inkomsten weg en de studio's werden zelfs bezet. Weliswaar door de Amerikanen, maar ze drukten toch een stempel op de activiteiten.

Instructiefilms werden gemaakt voor het Amerikaanse leger, maar ook films die Disney liever niet gemaakt zou hebben, zoals 'The Fuehrer's Face' (1943). Donald beleeft een nachtmerrie met oom Adolf en werd hiervoor met een Oscar onderscheiden. Heden ten dage is deze film niet meer te zien. Vanwege zijn image schadend karakter voor de firma Disney heeft men hem veilig opgeborgen in de Burbankse kluizen.

Fantasia

Popeye

WAT DEED JIJ NA DE OORLOG, PAPA?

Na W.O. II kwam voor Walt Disney een ware geldstroom los, daar Europa weer naar de film kon en dit ook deed. Deze klinkende munt werd gestoken in talloze films, waarvan we U de titels maar zullen besparen.

Disney kon nu zelfs andere ideeën gaan realiseren dan het maken van alleen tekenfilms. Het werden allereerst natuurfilms. 'Seal Island' (1949) was de eerste en kreeg meteen een Oscar. Maar voor het zover was liep wederom een ieder met zijn twijfels. Men vond het een vreemd idee, dat mensen zouden betalen om een natuurfilm te zien. Maar na het eerste succes volgden er nog vele, al dan niet geslaagd. Het geld dat de films in Engeland opbrachten werd door de Engelse regering vastgehouden. Men vond, dat het daar maar besteed moest worden om zo de Britse economie op peil te houden. Daarom besloot Disney films in Engeland te gaan vervaardigen. De eerste werd 'Treasure Island' (1950) met in de hoofdrol de Heintje van die dagen, *Bobby Driscoll;* een filmfenomeentje dat medio de zestiger jaren zal overlijden aan een overdosis drugs. De film werd een goudmijn en voor Disney dus een reden om zich op het speelfilmterrein te blijven bewegen.

Behalve het medium film had Disney als één van de eerste filmproducenten de macht van de t.v. ontdekt. Hij liet vele specials vervaardigen, die menigeen deed besluiten een Disney film in de bioscoop te gaan zien.

Een waanzinnig succes werd de Mickey Mouse club, een serie kinderprogramma's speciaal voor de t.v. vervaardigd. Disney's grootste enthousiasme ging in het begin van de jaren vijftig niet langer naar de film, maar naar het op poten te zetten pretpark *Disneyland.* Hij besteedde veel tijd aan dit reusachtige project.

En let op: op het moment dat Disney zich met andere dingen gaat bezighouden verschijnen filmprodukties van mindere kwaliteit (die toch nog steeds zeer goed zijn). Zo was 'Lady and the Tramp' (1955) geen regelrechte knaller om van 'Sleeping Beauty' maar te zwijgen. Deze film was zo peperduur van opzet, met stereofonisch geluid en CinemaScope, dat de toegangsprijzen drastisch verhoogd moesten worden.

HET EIND VAN EEN TIJDPERK, 1

'101 Dalmatians' (1961) zou in produktie worden genomen, maar... al die 101 dalmatiners te tekenen leek Disney teveel van het goede. *Ub Iwerks* ontwikkelde daarom een apparaat, de Xerox, die het mogelijk maakte om tekeningen rechtstreeks te reproduceren op cels. Dit scheelde een fase (het overtekenen op cels) oftewel mankracht, dus geld!

Diverse mensen zijn toen – omdat ze

The Lady and the Tramp

overbodig waren – ontslagen. Trouwens, het tekenfilmgedeelte was toch al drastisch beperkt. De shorts liepen in de vijftiger jaren al terug om in de zestiger jaren bijna te verdwijnen.
Er zijn nog wel enkele Donald Duck shorts gemaakt, maar zo te zien voor het rampenfonds. Ze zien er niet uit. Mede vanwege het gebruik van de Xerox ziet Donald Duck c.s. er wat ruwig uit; iets wat hem niet siert.
Bij 'The Sword in the Stone' (1963) ontbrak het Disney al helemaal aan tijd en belangstelling. Zijn gezondheid (!), zijn pretpark, zijn t.v. optredens in zijn eigen specials en noem maar op namen teveel tijd in beslag. Het resultaat was er wel naar: 'The Sword in the Stone' kon eigenlijk na de première regelrecht naar het Rode Kruis voor bloedtransfusie. Het was een regelrechte flop. Jammer...
Voor Disney was dit wel aanleiding om zich met de volgende produktie 'The Jungle Book' (1967) intensiever te bemoeien. Het werd zijn zwanezang...
De première heeft hij niet meer kunnen beleven, daar hij stierf (aan longkanker?) op 15 december 1966. De film werd, dankzij zijn aandeel in het geheel, een succes.
Disney's dood bracht een schok teweeg. Hoe moest het nu verder? Disney was een perfect coördinator geweest. De tijd zou het uitmaken of men er in zou slagen zonder hem door te gaan, of niet...

HET EIND VAN EEN TIJDPERK, 2?

Nu, 15 jaar later, is het wel eens aardig de balans op te maken. Wij signaleren slechts, een ieder kan dan zelf zijn mening vormen.
In de tekenfilmsector werd braaf verder geanimeerd. De erfstukken zijn 'The Aristocats' (1970), 'Robin Hood' (1973), 'The Rescuers' (1977), 'The Fox & The Hound' (1981). Geen klassiekers, hoewel ik dat nog niet over de laatste wil uitspreken.
De eerste, 'The Aristocats', munt uit door het ongelooflijk slechte tekenwerk. De latere zullen beter worden, dat wel. Sterke verhalen hebben de films geen van allen, maar wat in 'The Rescuers' geschiedt, tart ieders verbeelding. Waren het vroeger de diertjes, die in de films de hoofdrol vervulden, tegenwoordig plundert de firma nog al eens een weeshuis. Penny, uit 'The Rescuers' is zo'n weesje, met als resultaat een supersentimenteel drama, waarbij menig kind zich onwennig zal voelen.

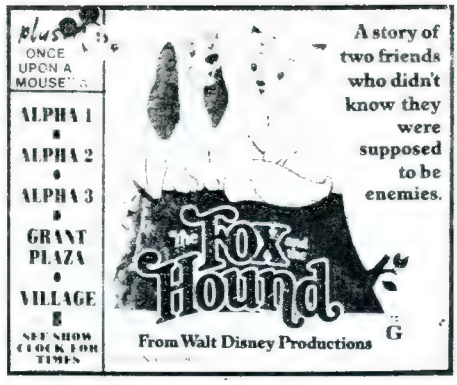

Technisch valt er ook wel wat op aan te merken. Men vond het nodig grijze tonen in plaats van zwarte te gebruiken. Het gevolg is dat menige scène straalt door onduidelijkheid, daar kleuren en lijnen tegen de achtergrond dreigen weg te vallen. Voor kinderen bevat de film angstaanjagende fragmenten, zoals de dame die nogal schietgraag rondloopt.
Nu is het gebruik van geweren en ander schietend tuig sinds Disney's dood toch al bepaald niet verminderd, let maar eens op de nieuwe, 'The Fox and the Hound'
Stemt de afdeling tekenfilm tot nadenken, zeker als je 'The Small One' (1978) hebt overleefd met een kruis (!) op het eind, moet je konstateren dat de speelfilm huilen met de pet op is.
In 1969 werd 'The Love Bug' uitgebracht. Een waanzinnig succes, vanwege het menselijke karakter dat Volkswagen nr. 53, oftewel Herbie, had. De film was inderdaad leuk. Men vond het nodig om vervolgen te gaan opnemen (iets wat Disney pertinent NIET gedaan zou hebben). Nu draait dan al weer de vierde (!) 'Herbie goes Bananas' (1981), maar de vervolgen kunnen niet in de schaduw staan van de eerste. Ook het verhaal van twee kindertjes rond de Heksenberg (Witch Mountain) heeft al tot twee films geleid. In de laatste speelde *Bette Davis* haar eerste Disney rol, samen met Christopher Lee (van Dracula). Een film om op te schieten, ook al omdat bij het laboratorium van Technicolor in Londen een fout was gemaakt. We schreven al eerder, dat Disney altijd van dit laboratorium gebruik maakt. Ten tijde van 'Escape from Witch Mountain' (1978) was het internegatief beschadigd (van één internegatief worden in principe alle kopieën voor Europa getrokken).
Het gevolg wás dat men dreigde achter te raken op de planning. Toch werd niet besloten om de kopieën elders te laten vervaardigen. Gelukkig slaagde Technicolor erin alsnog de kopieën op tijd af te leveren, dat wel. Maar als Toon Hermans aanwezig was geweest tijdens de voorstelling had hij kunnen zingen 'zo blauw, zo blauw...' Een foutje, nietwaar...

'The Cat from Outer Space' (1978) bevat zulke griezelige fragmenten, dat menig kind het theater voortijdig huilend heeft verlaten. Het begin is zelfs voor de wat ouderen niet te versmaden. Het is nacht en een vreemd licht met een noog vreemder geluid komt naderbij. Een deur zwaait open en een man komt schreeuwend met een geweer (!) naar buiten gerend. De volgende scène toont ons talloze Amerikaanse M.E.'ers druk doende. Het idee ontstaat, dat je naar 'Een Brug te ver' zit te kijken. Wat blijkt later; een poes is geland in een vliegend schoteltje. Leuk verzonnen? Vergeet het maar. Buitenaardse dingen zijn voor kinderen onbe-

The Aristocats

grijpelijk èn in vele gevallen angstaanjagend.
Eerlijkheidshalve dient wel te worden vermeld dat er tenminste iets gebeurde in de film, ook al was het dan eng.
Nu we toch buitenaards bezig zijn, is het niet te vermijden 'The Black Hole' (1979) te noemen.
Een prestige-objekt van de firma Disney. Oh pardon. Men werd uitdrukkelijk verzocht de naam Disney zo min mogelijk te noemen in verband met dit produkt. Met een speciale bril op kun je op de posters nog wel iets terug vinden wat op Disney's aandeel duidt, maar dan houdt het wel op.
De film, die ruim 25.000.000 dollar heeft gekost moest een kas-succes worden. Zeker omdat de vorige, 'Pete's Dragon' (1978), ook al zo'n duur produkt, het niet had gedaan.
In de publiciteitsfolders spreekt *Ron Miller* (Disney's schoonzoon en min of meer z'n opvolger) de lezers toe. Opmerkelijk is dat een foto dit geheel siert waarop we heer Miller zien met een glas in zijn hand. Disney zelf zou dit nimmer gedaan hebben om zijn image niet te schaden.
Miller vertelt, dat kosten nog moeite zijn gespaard om een technisch perfekte film tot stand te brengen.
Een heleboel geleuter volgt, al dan niet interessant, over de totstandkoming van het geheel. Een speciale camera werd ontworpen om alle beelden te verfilmen. Deze was computergestuurd en kon twalf trucages tegelijk mixen, enz. enz. Geen woord over het verhaal. Dat kon ook niet, want dat was een groot geheim.
De studio's waren tijdens de verfilming hermetisch afgesloten en zelfs de hoofdrolspelers wisten niet wat ze deden, laat staan dat ze wisten hoe de film afliep.
Pas tijdens de première in Londen zagen ze het eindprodukt. Technisch perfekt, maar helaas is het verhaal zelf waarschijnlijk in een zwart gat terecht gekomen. Jammer, dat een film daarop afgaat.
Van te voren was de firma één en al onzekerheid. Voor de promotieposter werden een twintigtal ontwerpen gemaakt. Deze schetsen werden gefotografeerd. De reprodukties werden naar alle landen gestuurd waar de film werd uitgebracht en de distributeur werd verzocht zijn mening te zeggen over het ontwerp.
Niet bijster sterk, dat men zelf niet kan bepalen wat goed is en vooral wat NIET goed is.
Men was zo geconcentreerd bezig op 'The Black Hole' dat andere produkten helemaal het aankijken niet meer waard waren.
'Hot Lead and Cold Feet' was zo slaapverwekkend, dat ik persoonlijk maar een kwartier van de film gezien heb. In Nederland is hij niet uitgebracht. Deze film was zo flauw en saai, dat zelfs de E.O. zich zou schamen hem voor hun ene lid uit te zenden.
'The Unidentified Flying Oddball' was ook weer zo'n meelbal. Eén of andere idioot komt per ongeluk in een raket terecht en wordt afgeschoten naar niemand minder dan koning Arthur. Hierin worden scènes breedvoerig uitgesponnen, zodat de indruk ontstaat dat filmmateriaal gratis is. Merlijn had uitspraken à la Churchill. Geen hond die het begreep, laat staan kinderen. Het is toch wonderlijk, dat de studio's die vroeger zo toonaangevend waren nu geen redelijk verantwoord produkt meer kunnen leveren
Bij 'Pete's Dragon' is er zelfs aardig wat echt mis gegaan. De film, die maar liefst twee uur en vijftien minuten duurde werd voor Europa bekort met ruim een half uur. Nog lang voor een kinderfilm, zeker als door het knip- en snijwerk het geheel niet al te duidelijk wordt, zowel wat het verhaal betreft als ook aangaande het beeld.
Door het vele geknip moesten er kopieën van kopieën gemaakt worden, waardoor de film niet meer geheel scherp was.
In 'Pete's Dragon' zien we de nieuwe groep tekenaars voor het eerst zelfstandig aan het werk. Het was de bedoeling dat deze generatie, onder leiding van *Don Bluth,* de oudere zou opvolgen. Bij deze laatste liepen nog tekenaars uit de tijd van 'Snow White' rond.
Na eerst aan 'The Rescuers' mee gewerkt te hebben werden ze nu dus losgelaten op 'Pete's Dragon'. De draak was in deze film de getekende figuur, terwijl de rest speelfilm was. Het eerste wat opvalt is dat de Xerox de kast in ging en de celtekenaars teruggeroepen werden om alles weer met de hand over te trekken, hetgeen de film weer wat rustiger en zeker duidelijker maakt (Bij 'The Fox and the Hound' wordt het geheel weer 'ambachtelijk' verricht). Jammer dat de goede bedoelingen van het fraaie tekenwerk in dit geval (Pete's Dragon dus) teniet worden gedaan door de slechte technische kwaliteit zoals boven omschreven.
Met 'The Black Hole' is men bij Disney een nieuwe weg ingeslagen. Men wil niet langer typische kinderfilms maken.
'The Watcher in the Wood' (1981) werd een film voor boven de zestien. Geïnspireerd door successen als 'Het Omen' dacht men ook zo iets te kunnen maken. Met Bette Davis weer in de hoofdrol moest het griezelig worden.
Het eerste opmerkelijke feit was, dat de werkkopie voor talloze buitenstaanders vertoond werd. Het tweede was dat de film zo slecht ontvangen werd, dat men hem uit roulatie nam en van een nieuw einde voorzag. Dat was nog niet eerder vertoond.
Helemaal uit de hand liep een produktie die Disney opkocht. Grote maatschappijen kopen meestal hun produkten van anderen; Disney was de enige grote die alles ZELF maakte. Behalve bij deze film (helaas ben ik de naam kwijt), die zo slecht was, zoveel negatieve reakties loosweekte, dat men snel besloot dit produkt uit de roulatie te nemen...
Sinds kort wordt in Nederland weer één van hun grootste avonturen vertoond. Het produkt heet 'Popeye' (1981). Wederom veel geheimzinnig gedoe: ten tijde van de produktie werd bijna niets bekend gemaakt.
Maar is het nu niet vreemd, dat Disney in zee gaat met *Paramount,* nota bene ten tijde van Max Fleischer's Popeye hun grootste concurrent! Disney zelf zou nooit figuren van anderen hebben gekocht om de doodeenvoudige reden, dat hij eigen figuren zou hebben laten ontwerpen. Veel scènes van deze film komen m.i. sadistisch over. Zolang je tekenfilmfiguren ziet vechten is het grappig, maar zo gauw als het mensen worden wordt het minder leuk. De humor komt ook helemaal niet meer over op die manier. Vreemd...

Met dit soort opmerkingen kun je nog wel even doorgaan. Echt, het is niet narrig bedoeld, maar het bevreemdt wel, zeker als je nu weer ziet dat ze inhaken op successen van anderen. Dus binnenkort kunnen we Disney's visie op 'Raiders of the Los Ark' verwachten, terwijl een persiflage op 'Superman' en de andere superhelden al klaar is, t.w. de film 'Condorman' (1981).
Ik houd mijn hart vast. Persoonlijk stel ik voor, dat ze op z'n minst eens een goede scenarist aanschaffen en wat meer zelfkritiek uitoefenen.
Het wordt anders hoog tijd Disney uit zijn vriesvakje te halen. Hij zal het in ieder geval niet geslaagd vinden, dat men nu zelfs tekent voor Hanna-Barbera...

Postriptum

WITMAKERS VERVUILEN HET MILIEU

(In Stripschrift nr. 153 deed Jan Smet een aanval op 'Prins Valiant verovert de Lage Landen, een zwartboek over plagiaat')

Een boek zo volgepakt met feiten als het boek over plagiaat, behoeft geen verdediging. Zo'n boek bewijst zichzelf.

Het zwak en emotioneel relaas dat J. Smet daar tegenover stelt, zit echter zo vol met vertekeningen dat van een door hem zo hoog in het vaandel gedragen objectiviteit geen sprake meer is. De vuile was, die hij op deze wijze tracht te witten, werpt een smet op iedere serieuze benadering van het beeldverhaal. Vandaar deze analyse van zijn wasmethoden.

Hij begint met het noemen van P. Kuhn en H. Sprenger, maar stelt dat DE grote beschuldigde niemand minder dan Vandersteen is. Welnu, behalve hen noem ik in mijn boek ook nog J. Waterschoot, J. Giling en Sirius. Die namen stonden niet in de krant en dit is dus een eerste aanwijzing dat Smet het boek niet eens gelezen heeft. Hiermee handelt hij op dezelfde wijze als de door hem genoemde journalist B. P. in het dagblad *Het volk* en 'pikt zijn gegevens' uit andere artikelen. Deze tekenaars maakten echter aanzienlijk minder frekwent gebruik van andermans werk dan Vandersteen. Vandersteen is dus niet DE grote beschuldigde, maar door de hoeveelheid beschuldigt Vandersteen zichzelf. Tevens weerlegt de nationaliteit der genoemden de beschuldiging van Smet als zou ik een chauvinistische Hollander zijn. Gilling is Hollander en Kuhn en Sprenger zijn zeer bekende Hollanders. Nog geen alinea verder besluit de kosmopolitische Smet mede dankzij mijn plagiaatvaststelling om Vandersteen van nu af aan niet alleen meer de grote meneer van het Vlaamse beeldverhaal te noemen, maar ook van het Nederlandse! Een uitspraak die m.i. riekt naar gevaarlijke patriottische dweperij. Bovendien, – en hier blijkt voor de tweede maal dat Smet het boek niet gelezen heeft –, komt duidelijk uit het boek naar voren dat ook de Hollander Sprenger zich vrij vaak aan plagiaat schuldig maakte.

Vervolgens stelt Smet dat het speurwerk vrij nutteloos is en slechts bevestigt wat iedere stripliefhebber al wist. Wat het laatste betreft: geen enkele stripliefhebber wist ook maar iets van het plagiaat der genoemde heren. Van Vandersteen waren slechts enkele voorbeelden bekend, die echter verbleken bij de ontdekte honderden gevallen. En wat het eerste betreft: de cliënt die Smet zo hartstochtelijk verdedigt, merkte in hetzelfde door Smet aangehaalde blad *De Spektator* op, dat het Zwartboek 'een goed initiatief is en heel boeiend voor de geschiedenis van het beeldverhaal'.

Voorts zou ik geen inzicht geven in de problematiek van het plagiaat. Voor de derde keer geeft Smet hier blijk van zijn onbekendheid met het Zwartboek. Daar is wel degelijk op ingegaan en vervolgens is ook nog bij iedere tekenaar bekeken het 'waarom' en 'in hoeverre' met daaraan verbonden een voorzichtige conclusie.

En als ik tegen een verslaggever zeg dat 'het mij er geenszins om gaat Vandersteen kapot te maken' en Smet vervolgt deze uitspraak met '(alsof hij Vandersteen kapot zou kunnen krijgen!)', dan vat hij dat niet alleen bewust verkeerd op, maar geeft door zo'n toevoeging tevens blijk van zwakte en onzekerheid.

Met slecht gekozen argumenten probeert Smet dan zijn verdediging te onderbouwen. Hij vindt dat voortdurend natekenen valt te veroordelen, maar maakt een uitzondering voor alle aspirant-tekenaars, omdat zij 'om te leren tekenen soms letterlijk kopiëren. (...) Dit alles is echter normaal. Enkel wanneer men voortdurend de andere strip naast zich op de tekentafel nodig heeft, geeft men blijk van onkunde'. Welnu, strikt genomen heeft geen enkele tekenaar het recht om onder zijn naam andermans werk te publiceren en zich dus daar ook nog voor te laten betalen. Gebeurt dat sporadisch, alla, wie maalt daarom? Vandersteen doet echter niet anders, om met Smet te spreken VOORTDUREND. Vanaf 1945 tot in 1953, maakt hij (voor zover ik heb kunnen achterhalen) zo'n tweehonderd keer, verspreid over zo'n achttien verhalen, duidelijk en vaak letterlijk van andermans werk gebruik. Zelfs gaat Vandersteen met 'de verkregen inzichten' niet aan de slag, daar de studio dan nagenoeg al het tekenwerk over heeft genomen. Volgens Smet zelf kunnen wij dit dus kenschetsen als 'inkompetentie'. De magere verdediging, als dat Vandersteen 'geen specifieke opleiding als tekenaar, maar als beeldhouwer en ornamentmaker genoten heeft', ondermijnt zijn betoog in hoge mate als men bedenkt hoe ontzettend veel de beeldhouwer tijdens maar ook na zijn opleiding moet tekenen. En juist de menselijke figuur! Dit onderstreept slechts de al eerder door Smet vastgestelde inkompetentie. Smet, die de builen van zijn boemerang-betoog niet voelt, begint dan een verhandeling over Vandersteens verteltechniek. Voor de vierde keer verraadt hij zijn onbekendheid met het Zwartboek, want dat behandelt uitsluitend tekentechnische zaken en wat Vandersteen betreft: ook nog wat ideeënplagiaat. Bijvoorbeeld: Gloriant doodt een moerasmonster door het een pijl in het oog te schieten, redt op deze wijze een wildeman, wiens moeder heks is, Gorrit heet, en die vervolgens Gloriant de toekomst voorspelt. Jaren eerder echter doodde Valiant een moerasmonster door het een pijl in het oog te schieten, redde op deze wijze een wildeman, wiens moeder heks is, Horrit heet, en die vervolgens Valiant de toekomst voorspelt. Een originaliteit dus die zich beperkt tot enkele letterwijzigingen. Smet heeft echter al eerder getoond (bijv. bij Biddeloo en Verschuere) een eigenaardige opvatting

t.a.v. plagiaat te huldigen. Hij spreekt liever van een 'visueel tekenaar'. Een belachelijke kwasi-akademische onterm, want visueel is een tekenaar per definitie, waarmee Smet echter bedoelt dat een tekenaar iets gezien moet hebben om het na te tekenen. Laten we hopen dat een dergelijke opvatting niet besmettelijk is.
Smet ondergraaft zijn verdediging nog verder door het ter verontschuldiging aanvoeren van namen als Esteban Maroto etc. Namen die ik ook in mijn boek heb opgenomen, maar zoals voor een ieder duidelijk uit de titel blijkt, heb ik mij beperkt tot De Lage Landen (= Nederland en België) en tot één strip, nml. Prins Valiant. Op bijna beschamende wijze wordt nu voor de vijfde keer duidelijk dat Smet het boek niet kent en maar wat aansnottert.
In een onvolwassen afsluiting van zijn betoog, waar hij de elementaire etiquette op boerse wijze vertrapt en mij o.a. de pot op wenst, beschuldigt hij mij als een hetzemaker die 'een veroordeling van de daken schreeuwt' en als iemand die 'geen verstand van strips en zeker niet van striptekenen heeft'. Hoe kan iemand zeggen dat ik met een oplage van 15 boekjes een veroordeling van de daken schrééuw? En zijn laatste onvoorzichtige uitspraak dwingt me nu iets van mijzelf te moeten prijsgeven. Ik meen toch in alle bescheidenheid te mogen opmerken, dat als je al jaren realistisch tekent en schildert, en herhaaldelijk interesse in je werk wordt getoond door televisie, musea, galeries en particulieren, dat zo iemand toch geen gebrek aan beeldende inzicht kan worden verweten. Mijn carrière is overigens begonnen met striptekenen en hoewel ik dàár niet beroepsmatig in ben doorgegaan, denk ik toch beduidend meer dan het door Smet verondersteld 'niets' van striptekenen af te weten. En kan Smet zijn bewering hard maken dat mensen als Har Brok, Martijn Daalder, Jac Drewes, Frans Kotterer en bijv. tekenaars als Peter van Straaten (die mij schreef vurig te hopen een uitgave rond te krijgen), dat deze mensen geen verstand van strips hebben?
Smet heeft, zoals een ieder uit zijn onevenwichtig epistel kan opmaken, gereageerd als een zuigeling uit wiens tandeloze mondje de fopsteen werd getrokken. Zo'n kwijlend kereltje uit zijn protest veelal in een onsamenhangend gebrul.

Rob Møhlmann

Boeken in het kort

Jacques Martin: *Alex: De toren van Babel,* Casterman 1981. *f* 6,25.
Het nieuwste, 16de album in de reeks Alex sluit qua intrige nauw aan op het vierde, *De Tiara van Oribal* uit 1958 (!), maar de lezer hoeft in zijn geheugen niet zover terug te gaan want door verschillende flash-backs en het bij Martin altijd al zo overvloedige tekstgebruik wordt een natuurlijke aansluiting verkregen. Nog veel meer dan in de eerdere delen weet Martin in *De Toren van Babel* in zijn eigen en unieke stijl een levensecht beeld van het verleden op te roepen. Vooral op de pagina's die in Babel zélf spelen waant men zich een van de vele toevallige passanten op de achtergrond. Fraaie kleuren, typische gebruiken die uit geschiedenislessen wel bekend (kunnen) zijn maar in de intrige volstrekt harmonisch opgenomen zijn, versterken die betrokkenheid. Het verhaal is dit keer minder lyrisch en in die zin, zoals men dat van Martin kent, statisch of klassiek opgezet. Desondanks is het verrassend omdat voor de hand liggende gelukkige oplossingen terecht niet uitkomen (de dood van het meisje Marah) en het even voor de hand liggende tweegevecht met Alex's tegenspeler Adrocles uitloopt op een vager en natuurlijker einde.
Martins merkwaardige ruime tekstgebruik dat aan het beeld vaak niets toevoegt, dwingt tot gekonsentreerd lezen en daardoor staat het album garant voor een avond volwassen leesplezier. Die gezette tekst is taalkundig gelukkig van betere kwaliteit dan de handgeletterde tekst die bij de publikatie in afleveringen in *Kuifje*-weekblad gebruikt werd.

(H.B.)

STRIPSCHAP LEDENSERVICE, POSTBUS 11335, 1001 GH AMSTERDAM.

– Uitgeverij De Lijn uit Bayum gaat onverdroten voort stripwerk van Nederlandse grootmeesters uit te brengen.
In de serie 'Bibliotheek van het Nederlandse Beeldverhaal' is als nummer 8 verschenen Piloot Storm deel 2 met de verhalen: 'gevleugelde avonturen' en 'het dak van de wereld 1e episode'.
In nostalgisch oblong formaat, binnen bereik van de ware stripliefhebber, het kwaliteitswerk van Henk Sprenger. Prijs *f* 11,90; leden genieten de gebruikelijke korting.

– Het ligt in de bedoeling alle uitgaven van De Lijn op te nemen in de ledenservice van Het Stripschap.
De volgende uitgaven staan gepland:
nr. 9 Frank de vliegende hollander, deel 6, Piet Wijn, prijs *f* 9.90
nr. 10 Piloot Storm deel 3, Henk Sprenger, prijs *f* 11,90
nr. 11 Verowin, Piet Wijn, prijs *f* 13,50
Gloria van Goes deel 3, Piet Wijn, prijs ca. *f* 13,50
Voorjaar 1982 bibliografie Bert Bus, kosten nog niet bekend.
U kunt reeds bestellen (of inschrijven op de Bert Bus bibliografie).

– **Een echte Specialiteit, ook van De Lijn**
Piet Wijn Port Folio
In het voorjaar van 1982 komt er een port folio uit met zes platen uit het werk van Piet C. Wijn. De prenten zijn een keuze uit 30 jaar striptekenen. Ze worden gedrukt op ware grootte en op kunstdrukpapier (40 × 60 cm) en worden verpakt in een eenvoudige doch fraaie map. De uitgave zal worden genummerd en gesigneerd. Aangezien deze uitgave slechts op intekenbasis verkrijgbaar is, verzoeken wij u ons schriftelijk op de hoogte te stellen van uw belangstelling; uw gulle gaven kunt u nu reeds storten op het bekende postgironummer 3291121 t.n.v. Het Stripschap ledenservice. De map zal in verband met mogelijke beschadigingen **niet** per post worden bezorgd, doch kan worden afgehaald op de voorjaarsvergadering en/of op de strip2daagse. Woont u in de randstad, dan kan er telefonisch een afspraak worden gemaakt om de map af te halen bij uw ledenserviceman. De kosten van de map: *f* 50,—.
N.B. over een port folio met werk van Harry Balm wordt u nader geïnformeerd.

Nieuws

Nieuwsredaktie: Har Brok en Hans van den Boom.
m.m.v. Peter De Raaf
Bijdragen voor deze rubriek in de vorm van folders, knipsels, recensie-exemplaren, fondslijsten, brieven enzovoorts graag naar het **redaktiesekretariaat, Postbus 15268, 1001 MG Amsterdam.**
De bijdragen in de Nieuwsrubriek zijn, voor zover niet door anderen ondertekend, samengesteld door de nieuwsredaktie.

ALGEMEEN

Liefhebbers van Franstalig werk, opgelet! Bij Les Humanoides Associes zijn onlangs maar liefst 27 nieuwe stripalbums en herdrukken verschenen. We zullen ze in snel tempo even opnoemen:
L'Oeuf du Monde, na Champakou nu dus het tweede album van Jeronaton.
Hopital van Ted Benoit. Een herdruk weliswaar, maar nu in harde kaft gestoken en met een bijzonder mooie, nieuwe omslag.
Kar War van Alain Voss. Avonturen op de planeet xam die, zoals een ieder wel zal weten, boordevol olie zit.
La Saga du Grizzli van Claude Auclair. Ook dit boek is een herdruk, maar nu voor het eerst in kleur en in een harde kaft gestoken.
Rio Manzanares van de Spanjaard Palacios.
Exterminateur 17 door Dionnet en Gal. Na lange tijd herdrukt in een goedkope, slappe kaft editie.
Den van Richard Corben. Ook dit is een herdruk, evenals het vorige boek in een slappe kaft.
La nuit van Philippe Druillet. Slappe kaft.
Les Armees du Conquerant van Dionnet en Gal. Na jaren herdrukt.
Joyeux Noel pour Andy Gang van Chantal Montellier. Een meesterwerje van de meest verguisde tekenares van dit moment. 64 pagina's in tweekleuren en met een harde kaft.

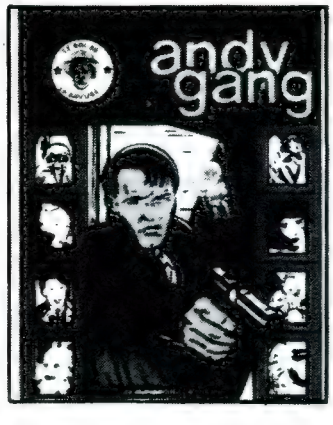

Voyages Deel 2 van Dominique Hé. Voyages deel 1, van enkele jaren geleden, was de eerste kennismaking met deze vroegere leerling van Giraud. Uit dit tweede deel blijkt hoe verbluffend een tekenaar zich in enkele jaren tijds kan ontwikkelen.
L'Etoile Endormie van Forest en Gillon. Een herdruk weliswaar, maar nu voor het eerst geheel in kleur.
Dit geldt ook voor het tweede deel uit deze populaire serie: *La Mort Sineuse.*
Le Faucon de Mu Deel 2 van Dominique Hé. 48 pagina's, geheel in kleur en met een harde kaft.

In de serie Collection Humour Humanoide verschenen drie herdrukken van albums van Frank Margerin, teweten *Votez Rocky, Tranches de Brie* en *Frank Margerin Presente.* Het schijnt dat deze, in Frankrijk zeer populaire serie (Margerin verkoopt in Frankrijk beter dan Moebius) nu ook in Nederland uitgegeven gaat worden, door Centripress in Bussum.
13 Rue de L'Espoir van Gall en Gillon. Nou, ga d'er maar eens aan staan! 696 pagina's telt dit boek dat ik eerst aanzag voor het telefoonboek van Parijs. Het gaat hier om een bundeling van het lief en leed van een Frans meisje in de zestiger jaren. Oorspronkelijk als dagstrip verschenen in France Soir.

Marseil van Michel Crespin. Een herdruk in kleur.
Encyclopedie de Masse van Francis Masse.
L'Incal Lumiere van Moebius en Jodorowsky. Schitterend!
Le Rail van Renard en Schuiten. Schitterend!
Crux Universalis van Enki Bilal. We worden vervelend maar ook dit boek is Schitterend!
Cliches D'Amour van Paringaux en Loustal.
Ticonderoga van Hugo Pratt.
Outland van Jim Steranko. De film in strip.
Veel van genoemde boeken zullen ook in het Nederlands gaan verschijnen in het komende jaar.

Fantastic Visions (niet Yendor) bracht onlangs een *Marvel* en *DC katalogus* op de markt. Het op handzaam formaat gedrukte boekwerkje telt 16 pagina's en geeft een overzicht van de duizenden verschillende Marvel en DC comics welke deze winkel in voorraad heeft. De katalogus is gratis verkrijgbaar. Fantastic Visions, Goudsesingel 44a, 3011 KC Rotterdam.

Sinds 5 januari van dit jaar verschijnt de strip *Agent 327* van Martin Lodewijk nu ook als dagstrip. Dit gebeurt in *Metropool,* de dagelijkse bijlage van *Het Vrije Volk.* De publikatie is begonnen met het verhaal *Dossier onderwater.*

Een van de aardigste nieuwjaarswensen kwam dit jaar van stripwinkel *Sjors* uit Dordrecht. Vrienden, relaties en bekenden van deze winkel kregen een herdruk toegestuurd van het eerste door Frans Piët getekende Sjors album uit 1939. Het boekje is op klein formaat (10×14 cm), heeft een harde kaft en werd gerealiseerd in een genummerde en door Piët gesigneerde oplage van 350 exemplaren.

In het zeventigste nummer van het Franse stripblad Métal Hurlant maakt uitgever Jean-Pierre Dionnet in zijn voorwoord melding van een inbraak bij hem thuis. Hij spreekt er zijn verwondering over uit dat er niets bij hem gestolen is en geeft dan een opsomming van spullen die voor een stripliefhebber wel degelijk waarde hebben, zoals een hele reeks originele tekeningen, een stripverzameling e.d.. Na deze publikatie moet hij er echter niet raar van gaan staan te kijken dat de volgende inbreker een... Stripliefhebber zal zijn.

Bij *Temps Futurs,* 8 rue Dante – 75005 Parijs verscheen enkele weken geleden een lijvig boekwerk getiteld *L'Annee* de la Bande resine 81/82. Een jaarboek van het Franse stripverhaal.
In dit boek een opsomming van alle stripalbums die in 1981 in Frankrijk uitgegeven werden, waarbij de honderd besten vergezeld zijn van een recensie. Veel artikelen over strips, interviews (o.a. met Moebius en Jodorowski), korte stripverhalen (meer dan 100 pagina's) en een overzicht van wat ons in het komende jaar aan nieuwe uitgaven te wachten staat. Een zeer compleet en overzichtelijk boek dat de liefhebber van Franse strips veel plezier zal doen.
336 pagina's. prijs: F. Fr 90.—

Zaterdag 9 januari j.l. was het weer genieten voor de stripliefhebbers met kabel-tv aansluiting. Het programma *Generation 80* zond een uitgebreid interview uit met Serge Clerc en, alsof dat nog niet genoeg was, volgde daarop een gesprek met de Belgische tekenaar Ever Meulen. Bijna iedere zaterdag brengt dit wekelijkse programma wel een item over striptekenaars. Een initiatief dat in Nederland zeker gevolgd zou mogen worden.

Bij de Duits uitgeverij *Zweitausendeins* is een tweede schetsboek van *Robert Crumb* verschenen. Het gaat hier om een bundeling van 4 schetsboeken die Crumb in de jaren 1966 en 1967 gemaakt heeft. Het bijzonder mooi uitgevoerde boek telt maar liefst 362 pagina's, heeft enkele pagina's in kleur en is zeer luxe gebonden. Prijs in Nederland *f* 47,50.

UITGEVERIJEN

SEMIC PRESS

Nieuw bij Semic Press is het album *Diepten* van Richard Corben. Elf complete stripverhalen, waarvan meer dan de helft volledig in kleur. Dit boek telt 104 pagina's en kost *f* 27,90.
Ook onlangs verschenen is het album *De oorlog der magiërs* van Wallace Wood. Dit boek is geheel in zwart wit, telt 64 pagina's en kost *f* 9,90. *De oorlog der magiërs* is het eerste deel uit een nieuwe serie, de *USA Reeks.* Als tweede in deze reeks verschijnt *Deadman* van de Amerikaanse tekenaar *Neal Adams. Deadman,* alias circusartiest Beston Brand, kan alleen dan eeuwige rust vinden als hij zijn eigen moord gewroken heeft. Dit album telt 128 pagina's en kost *f* 19,90.
Het reeds lange tijd door Semic

aangekondigde tijdschrift *Comix* gaat in gebruari verschijnen. Het zal een maandelijks striptijdschrift worden met in het eerste nummer werk van Dick Matena, Richard Corben, Will Eisner en Enki Bilal.
Harold R. Foster, de tekenaar van Prins Valiant, begon zijn Valiant serie in 1937 en er verscheen elke week een hele pagina in de Amerikaanse zondagsbladen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog ontstond er gebrek aan papier en de kranten moesten hun aantal bladzijden verminderen en de pagina's stripverhalen moesten worden ingekrompen. Daarom begon Hal Foster in 1944 (23 april) met afleveringen van Prins Valiant die maar ⅔ pagina groot waren. Deze korte pagina's tekende hij 84 weken.
Voor de kranten die toch nog een hele pagina ridderavonturen wilden, tekende Hal Foster een serie die per aflevering ⅓ van een pagina in beslag nam. Dit verhaal, *De Ridderburcht* gaat nu binnenkort bij Semic in albumvorm verschijnen.

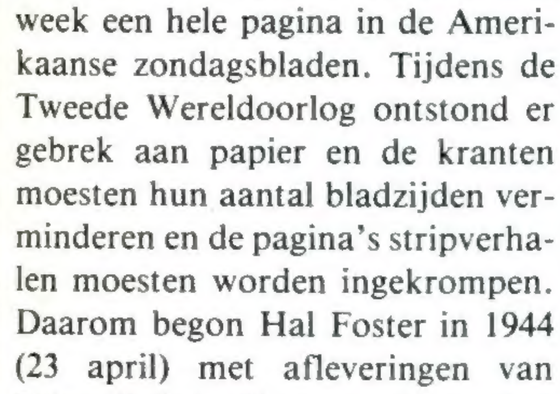

Daar dit verhaal niet lang genoeg was om een album te vullen wordt het verhaal *Het lied van Bernadette* toegevoegd, een strip met tekeningen van Foster op tekst van Franz Werfel. *De Ridderburcht* gaat *f* 6,25 kosten.
Tevens verschijnt van Hal Foster het twintigste deel uit de Prins Valiant serie: *Opstand op de Neveleilanden*. Prijs: *f* 6,25.

Harold R. Foster, de tekenaar van Prins Valiant, begon zijn Valiant serie in 1937 en er verscheen elke week een hele pagina in de Amerikaanse zondagsbladen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog ontstond er gebrek aan papier en de kranten moesten hun aantal bladzijden verminderen en de pagina's stripverhalen moesten worden ingekrompen. Daarom begon Hal Foster in 1944 (23 april) met afleveringen van Prins Valiant die maar ⅔ pagina groot waren. Deze korte pagina's tekende hij 84 weken.
Voor de kranten die toch nog een hele pagina ridderavonturen wilden, tekende Hal Foster een serie die per aflevering ⅓ van een pagina in beslag nam. Dit verhaal, *De Ridderburcht* gaat nu binnenkort bij Semic in albumvorm verschijnen. Daar dit verhaal niet lang genoeg was om een album te vullen wordt het verhaal *Het lied van Bernadette* toegevoegd, een strip met tekeningen van Foster op tekst van Franz Werfel. *De Ridderburcht* gaat *f* 6,25 kosten.
Tevens verschijnt van Hal Foster het twintigste deel uit de Prins Valiant serie: *Opstand op de Neveleilanden*. Prijs: *f* 6,25.

ESPEE
Het heeft meer dan een jaar geduurd, maar eindelijk is dan het derde nummer van *Supergum* verschenen. In dit nummer staat werk van Prutswerk (Han gewetensvim), Adriaan Labadie (Dutch Graffiti), Vasante & Vleesschouwer (Het doorbroken isolement), Eggenkamp & van de Oudewetering (Kees schopt een huisje in elkaar), Kahl (Herinneringen), Pontiac (Redt de Vos!, 8 pagina's in kleur), Geradts (Johnny 1-arm & de watt-watt kid), de Jong & Windig (Dick Bosch), de Kort, Schreurs (Geharrebar) en een compleet verhaal van Nicole Claveloux & Zha: Stil Seizoen. Dit verhaal telt veertig pagina's en verscheen oorspronkelijk als album in Frankrijk bij Les Humanoides Associès in 1979. Nicole Claveloux is bekend door haar werk voor de tijdschriften Ah Nana! en Métal Hurlant.

Supergum nummer 3 telt maar liefst 132 pagina's, is op groot formaat (24×32 cm), weegt behoorlijk veel en kost *f* 19,50.
Betekent het lange uitblijven van dit derde nummer dat *Supergum* dat dit het laatste nummer is? Neen! Het vierde nummer is al in verre staat van ontwikkeling en volgens de uitgever zal het dit keer wat minder dan een jaar duren voordat het volgende nummer in de winkels ligt.
Ook heeft Espee weer een aantal albums op de markt gegooid.
Van Claire Bretecher verscheen het vijfde deel alweer van *De Gefrustreerden*. Prijs: *f* 11,90.
Geharrewar, het eerste album van Eric Schreurs kost *f* 12,90 terwijl we voor het album *Allemachtig* (wat is de liefde prachtig) van Evert Geradts *f* 14,90 moeten neertellen.
Van de Spanjaard Carlos Giménez verscheen *Het Gesticht*. Giménez, die zijn jeugd heeft doorgebracht in

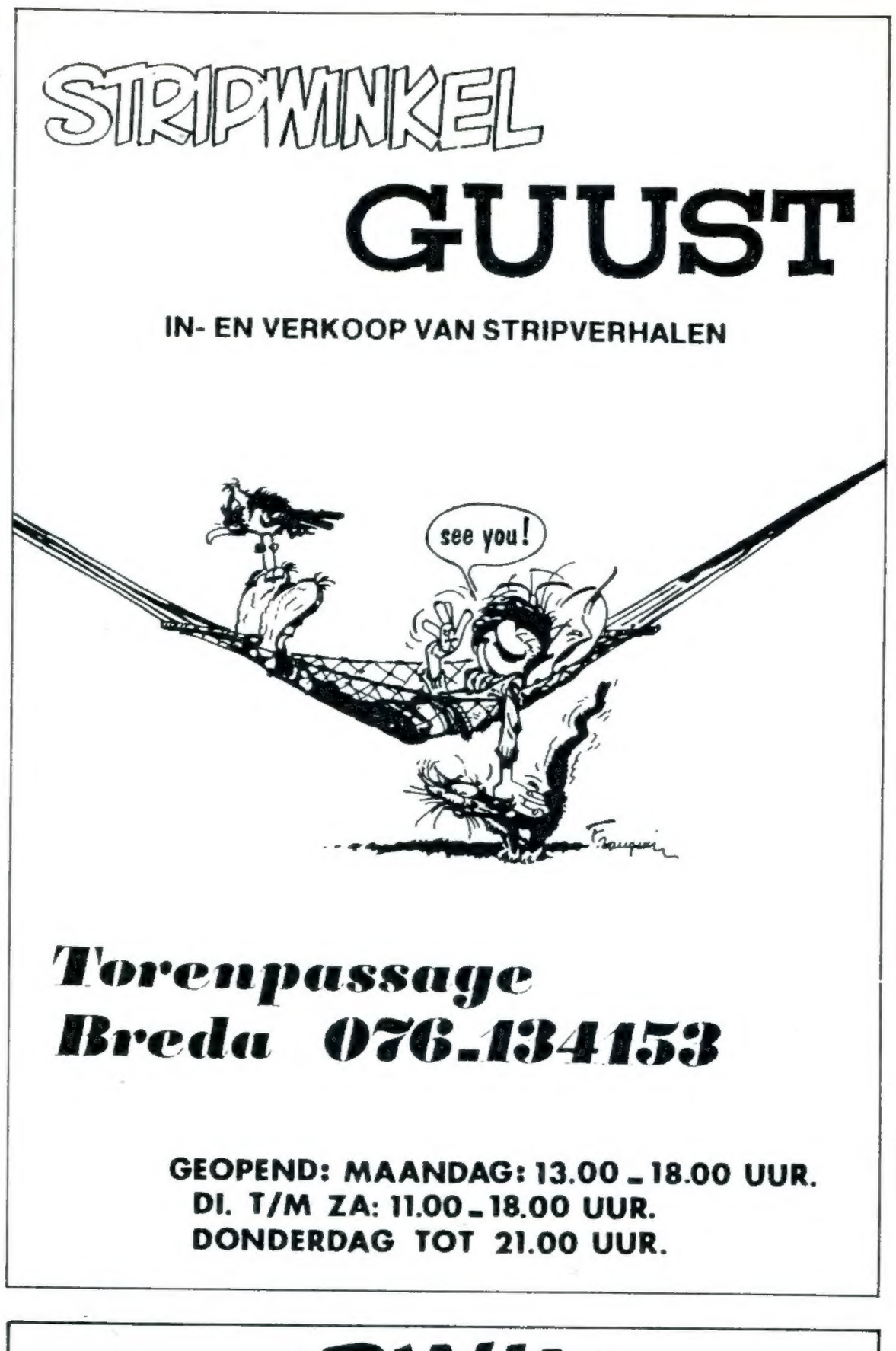

'tehuizen' voor wezen, halfwezen en kinderen die om een andere reden, bijvoorbeeld ziekte van de ouders, thuis niet konden worden opgevoed, tekent in dit album het verslag van zijn opvoeding. Een huiveringwekkend relaas van honger, dorst, wreedheden, onbegrip en schijnheiligheid. Veel leed dus, maar zoals Gotlib reeds opmerkte in zijn voorwoord bij de Franse uitgave van dit album: 'Aan elke gebeurtenis, hoe onbetekend ook, die Gimenez vermeldt, aan elke anekdote, aan elke tegenvaller die zich voordoet in dit 'wrange paradijs', heeft hij twee pagina's propvol grappen ontleend, waarvan de lezer met het hoofd tegen de muur loopt, terwijl hij zich bescheurt van het lachen'.

Het Gesticht telt 48 pagina's en kost *f* 12,90.

En als laatste boek verscheen bij Espee *Het wordt tijd dat ik reis,* naar een idee van Bram Vermeulen met tekenwerk van Prutswerk, Eric Schreurs, Willem Vleeschouwer, Adriaan Labadie en Erik Mooijman.

In dit album staan strips van genoemde tekenaars, songteksten van Bram Vermeulen, 5 Pin-Ups én een gratis singletje van diezelfde Bram. Wat er op het singletje staat kan ik helaas niet meedelen daar er geen middenstukje in het gat van de single zit. Ik moet zeker drie rondjes hebben liggen waarmee ik singletjes zonder middenstuk kan draaien, maar daar zullen de poezen wel weer mee gespeeld hebben en ik heb geen zin om de boekenkast van zijn plaats te halen om die rondjes te zoeken. Per slot van rekening is dit een stripblad en geen muziekkrant.

Het wordt tijd dat ik reis telt 48 pagina's plus single zonder middenstukje. Het geheel is verpakt in plastic en kost *f* 12,90. De plannen voor de toekomst zijn legio bij Espee. Zo gaan nog verschijnen *Het groot Rene Windig schetsboek* (dat zo'n 300 pagina's zal gaan tellen) en *De mooiste momenten van Prut Pruts!* van Pruts-werk.

Andere activiteiten zijn: Een strip van Prutswerk in het weekblad Donald Duck, tekenfilms van de Familie Doorzon, nieuwe albums van Richard Corben, een nieuwe strip in het muziekblad Muziek Expres door tekenaars uit de Espee-stal, een strip over de Dolly Dots enz. Over al deze activiteiten zullen we in volgende nummers van Stripschrift uitvoerig terugkomen.

OBERON

Oberon in februari

Week van 1 februari:

— Rob van de Rovers deel 5, *Rob contra Penny,* door Tom Tully en David Sque. Deze voetbalstripheld heeft in Engeland zelfs een eigen blad, wat wel aangeeft hoe groot zijn populariteit daar wel niet is. Prijs van het album: *f* 6,25.

— Tina topstrip deel 38, *Noortje wees wijzer!,* door Patty Klein en Jan Steeman. In Tina dé populairste strip. *f* 6,25.

Week van 8 februari:

— *Broer Konijn deel 2,* door Disney Studio's. *f* 6,25.

— Billie Turf deel 21, door Frank Richards en anderen, *f* 6,25.

— Leonardo deel 5, *Is er een genie in de zaal,* door Turk en De Groot. Korte verhalen rond Leonardo en z'n leerling, *f* 6,25.

— Steven Severijn deel 4, *De dertiende Valk,* door Stoquart en Follet. Erg mooi getekend, wat minder qua scenario en inkleuringen. *f* 6,25.

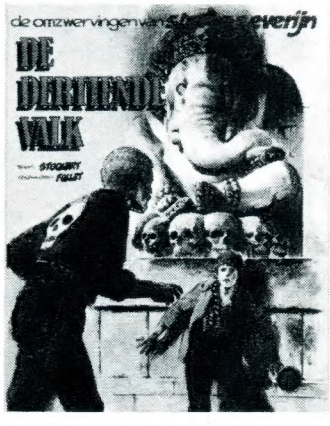

Week van 15 februari:

— Conan deel 10, *De Schat van Tranicos,* door Roy Thomas (tekst) en Gil Kane, John Buscema en Joe Rubinstein (tekeningen). Koppen rollen, zwarden flitsen, bloed vloeit en dat allemaal voor *f* 6,25.

— Oom Dagobert deel 14, *De verloren kroon van Djengis Khan,* door Barks (Disney Productions). Prijs *f* 6,25.

— Mac Coy deel 6, *De Witte Dood,* door Gourmelen en Palacios. Een avontuur in de sneeuw, zoals de titel al doet vermoeden. *f* 6,25.

Week van 22 februari:

— **Trigië deel 21,** *Het Geheime Wapen,* door Lawrence en Butterworth. In dit album de laatste door Don Lawrence getekende Trigië-episodes. *f* 6,25.

— Tina dubbeldik *Superalbum deel 5,* met drie komplete verhalen van diverse (meestal Spaanse) tekenaars. Prijs: *f* 12,50.

— Amerikaanse avonturenreeks deel 2, Steve Canyon, *Copperhead Calhoon,* door Milton Caniff. Harde kaft-album, *f* 12,50.

Opgemerkt dient nog te worden dat de Oberon-albums van *f* 6,25 in België 100 frank kosten. (Devaluaties en dergelijke voorbehouden).

YENDOR

Bij uitgeverij Yendor zijn onlangs weer twee nieuwe stripalbums verschenen *High Command* van Frank Bellamy en *Koos Voos* van Marcel Gotlib.

High Command telt 98 pagina's, is geheel in kleur en bevat twee verhalen die vroeger in het Engelse blad *Eagle* gestaan hebben. Het zijn de levensverhalen van Winston Churchill en Montgomery.

Bellamy's sterke grafische voorstelling brengt de door oorlog geteisterde jaren zeer indringend tot leven: de vernietiging, de beurtelingse afmatting van zowel de geallieerde legers als die van de vijand, en de belangrijke veldslagen. De gedetailleerdheid van de tekeningen geeft aan *High Command* de authenticiteit van een documentaire. Hoewel de tekst zeker pro-Brits is, geeft die nauwgezet de belangrijkste gebeurtenissen uit die tijd weer.

High Command kost *f* 24,90.

In schrille tegenstelling tot dit album staat *Koos Voos* van Marcel Gotlib. Bij dit boek is het lachen geblazen. Alle gags van deze bizarre figuur, bekend uit de Vrije Balloen en Fluide Glacial, staan in dit album afgedrukt. Naast één-pagina gags ook wat langere afleveringen, zoals Koos Voos van Nazareth (met gueststar Mozes), niet te verwarren met die andere man uit Nazareth waarover Oberon binnenkort een album uitgeeft. Koos Voos telt 48 pagina's en kost *f* 12,50.

In aanvulling op het lijstje dat in stripschrift nummer 153 heeft gestaan zijn ook de volgende boeken van Yendor in prijs verlaagd naar *f* 6,90: *De kat in Constantinopel* (Vos/Lodewijk), *Polonius* (Tardi/Picaret), *De omweg* (Moebius), *Achter de sterren* (Serge Clerc), *Barend Terzijde* (Martin Veyron), *Howard de Duck, De laatste krijger* (Berni Wrightson) en *Lobbes* Deel 2, 3 en 4 (Marcel Gotlib).

Voor de komende maanden staan de volgende albums op stapel: *Tot aan je strot in het genot* (Marcel Gotlib), *Daan Durf* Deel 2 (Frank Hampson) en Cannon Deel 2 (Wallace Wood).

ARBORIS/DENDROS

Een aantal nieuwe albums bij deze nieuwe uitgeverij.

Charitas Deel 1 – *De raadselachtige ontsnapping,* door C. Vicini en M. Gaudo is een avonturenstrip dat zich afspeelt in de tijd van Sherlock Holmes.

Het album is volledig in kleur en gaat *f* 6,25 kosten.

De Stormstroepen van Bonvi. Een parodie op het leger. *f* 6,25.

Tom Tiger zet er vaart achter en *Tom Tiger ziet ze vliegen* zijn twee komische strips van de Spanjaard Francisco Ibanez, de tekenaar van Paling en Ko. Beide albums zijn in kleur en kosten *f* 6,25.

Van dezelfde tekenaar nog twee albums uit de serie *Dolgedraaid. Alle Remmen los* en *Dwazer kan het niet* kosten ook *f* 6,25.

Arboris stripselektie. In deze serie worden uitsluitend stripverhalen opgenomen die iets bijzonders te bieden hebben op het gebied van tekeningen, teksten, technieken en/of ideeën, aldus het voorwoord.

Als eerste album in deze serie verschijnt *Baron van Tast* van Jan van Haasteren en Renée van Hensbergen.

Baron van Tast telt 52 bladzijden en kost *f* 6,50.

Linke Loetje van Reg Smythe is ongetwijfeld 's werelds beroemdste nietsnut. In Nederland kennen we hem uit de Volkskrant. Deze paperback telt 100 pagina's en kost *f* 9,90.

In de reeks Luxe albums brengt deze uitgeverij het album *De Medianen van Cymbiola* van Francois Schuiten en Claude Renard. Dit stripverhaal, dat naast een goed verhaal kan bogen op werkelijk uitmuntende tekeningen, moest in Frankrijk in één jaar tijd maar liefst drie keer herdrukt worden. Het album is geheel in zachte potloodtinten uitgevoerd, wat het geheel een aparte atmosfeer geeft.

Het album is luxe gebonden (gekartonneerd), telt 84 bladzijden en kosten *f* 17,95.

Het is de bedoeling dat ook *Carapaces* en *Le Rail* van Schuiten in dezelfde uitvoering gaan verschijnen.

Sam's strip

IK KOM DAAR-VOOR...
GEVRAAGD MOOI MEISJE VOOR STRIP
'T SPIJT ME...
IK ZOEK EEN MEISJE MET EEN KNAP GEZICHT EN 'N BLOED-MOOI FIGUUR
dumas
© King Features Syndicate, Inc., 1962. World rights reserved.
IK ZAL 'T PRO-BEREN!
9-14

HÉ! DAAR HEB JE BLONDJE!
EEN ECHTE BEROEMD-HEID!
MAG IK UW HANDTEKENING?
MAG IK EEN FOTO MAKEN?
© King Features Syndicate, Inc., 1962. World rights reserved.
IN 'T ECHT ZIJN ZE ALTIJD ZO ANDERS
dumas
9-26

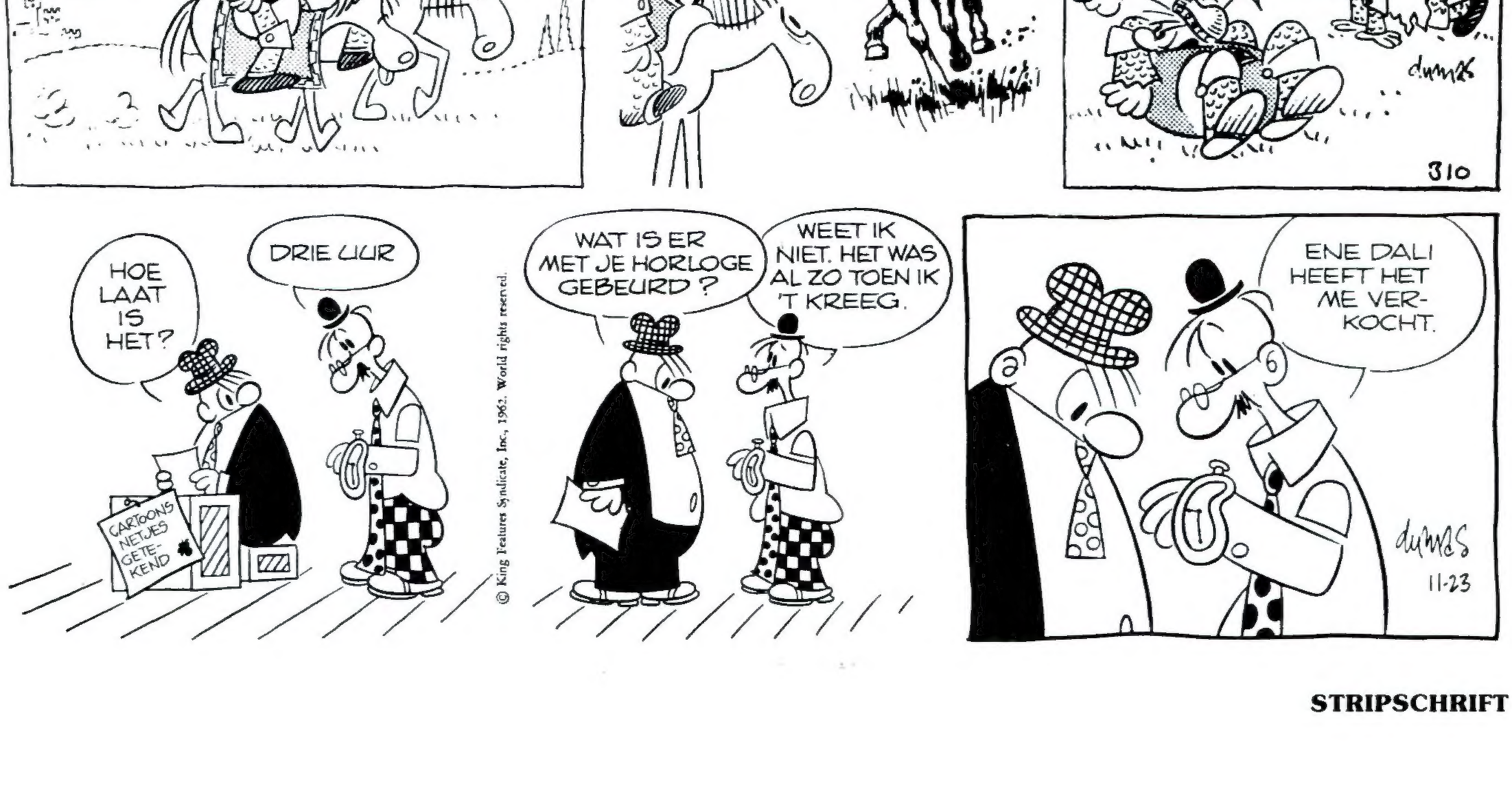
KIJK! ECHTE MENSEN!
DE EERSTE DIE WE ZIEN SINDS ALICE!
dumas
10-3
HOE KOMEN DIE NU HIER? WE HADDEN DAT KONIJNEHOL TOCH DICHTGESTOPT?
HET BEGON TOEN WE DE VERKEERDE AFSLAG NAMEN...
© King Features Syndicate, Inc., 1962. World rights reserved.
ER ZIJN PRAKTISCH GEEN RIDDER-STRIPS... AFGEZIEN VAN PRINS VALIANT.
DAN IS ER VOOR ONS ZEKER PLAATS
KIJK!
NOU BEGRIJP IK WAAROM HIJ DE ENIGE IS!
dumas
3-10
HOE LAAT IS HET?
DRIE UUR
GARTOONS NETJES GETE-KEND
© King Features Syndicate, Inc., 1962. World rights reserved.
WAT IS ER MET JE HORLOGE GEBEURD?
WEET IK NIET. HET WAS AL ZO TOEN IK 'T KREEG.
ENE DALI HEEFT HET ME VER-KOCHT.
dumas
11-23

STRIPWINKELGIDS

'PLATENBAR-STRIPWINKEL LEO'

Lange Kerkstraat 32
4461 JJ Goes, telefoon 01100-13194

STRIPWINKEL **GUUST**

In- en verkoop van stripverhalen

Torenpassage Breda, tel. 076-134153.
Geopend: maandag: 13.00-18.00 uur. Di t/m za: 11.00-18.00 uur. Donderdag tot 21.00 uur.

---

de Jacobijn

JACOBIJNESTRAAT 10
HAARLEM
TEL. 023-320782

ÉÉRSTE HAARLEMSE STRIPWINKEL!

DE LEKTUURHAL

*GESPECIALISEERD IN STRIPS

LEEUWARDEN
O/D KELDERS 10
05100-30756

HARTJE SHEEK
NWE BURGSTR. 3
05150-15510

HEERENVEEN
DRACHT 100 05130-25092

STRIPS
SCIENCE FICTION
COMICS
ARTBOOKS
PORTFOLIO'S

FANTASTIC VISIONS

SLAAK 18 3061 CS ROTTERDAM *Tel.010-331710*

RICHARD
Rombout-Hogerbeetsstraat 78,
Amsterdam, tel. 020-842923.

STRIP ANTIQUARIAAT + STRIPGALERIE PANDA

Frederikstraat 955-959
2514 LJ 's-Gravenhage,
telefoon 070-635950*
geopend di t/m vr van 12 tot 6 uur; zaterdag van 11 tot 5 uur

---

030-311461 's maandags gesloten

LAMBIEK
Kerkstraat 78, Amsterdam,
telefoon 020-267543

Nu ook een
STRIPSPECIAALZAAK
in Vlissingen
met de meest uitgebreide kollektie strips, ook Frans-Engelstalige.

GRAMM. STRIPS 76
DE STRIPWINKEL
Paul Krugerstraat 146-148
4381 WK Vlissingen, 01184-17054

Antiquariaat Nillco
oude strips en boeken

Nieuwlandstraat 23, Tilburg
013-431229 – 3 min. v. station

di.-wo.-vr. 12-6, do. 12-9, zat. 11-5

Stripwinkel 'Ombrosius' Amsterdam
Oostenburgergracht 69, 020-224680
Gesp. in stripweekbladen.
Molukkenstraat 86, 020-945969
gesp. in Ned. en Eng. Comics
Ook een uitgebreid Antiquariaat.

STRIPWINKEL DUMPIE
Nieuwe Rijn 18, Leiden, tel. 071-126404

BESLIST DE GOEDKOOPSTE MET ANTIQUARISCHE PRIJZEN!!
(meestal niet meer dan 60% van de katalogus prijs)

DE NOORMAN

lange hezelstr113 nymegen 071-226146

heuvelstr 103-4 tilburg 013-358319

Broerenstraat 4,
Arnhem, tel. 085-431398

P.G. Hermans

STRIP- EN LECTUURSHOP/ SHOPPINGCENTER
Oudegracht 136, hoek Vinkenburgstraat
Utrecht, telefoon 030-334357

De grootste in Utrecht

Boektiek 37
Zeestraat 37, Beverwijk, telefoon 02510-23113

Openingstijden maandag tot vrijdag 10 tot 6 uur, zaterdag 10 tot 5 uur.

STRIPWINKEL ★★★ STORS

SCHEFFERSPLEIN, DORDRECHT
078-142012
DAGELIJKS GEOPEND VAN 11.00 UUR T/M 17.30 UUR
ZATERDAGS DE GEHELE DAG
IN & VERKOOP VAN STRIPVERHALEN TEVENS ANTIQUARIAAT.